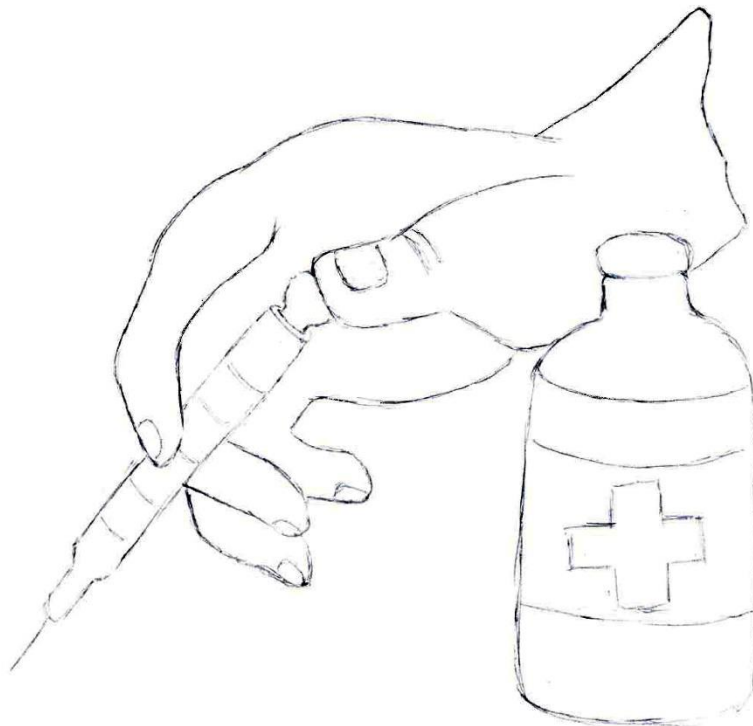

Vaccineren, het beste voor je kind?

Een onderzoek naar de criteria die gebruikt worden voor de beoordeling van argumenten voor het Rijksvaccinatieprogramma

Faculteit der Letteren

Communicatie- en Informatiewetenschappen

Juli 2018

Yorick Esper Zegarra Moreno (4291271)

Eerste lezer: Dr. H. W. M. Giesbers

Tweede lezer: Dr. M. B. P Starren

Samenvatting

Steeds minder ouders laten hun kinderen vaccineren. Op internet is uiteenlopende informatie te vinden over dit onderwerp. Om ouders te overtuigen van het belang van (niet) vaccineren, is het gebruik van argumenten noodzakelijk. Voor organisaties die zich bezighouden met vaccinatievoorlichting, is het daarom interessant om inzicht te verkrijgen in welke criteria ouders gebruiken om deze argumenten te beoordelen. Onderzoek hiernaar kan ook een bijdrage leveren aan meer inzicht in wat een centrale verwerking van een voorlichtingstekst inhoudt en of de criteria die ouders gebruiken, die geen achtergrond hebben in de argumentatieleer, overeenkomen met de criteria uit de literatuur. Op basis van een corpusanalyse is een fictieve voorlichtingstekst ontworpen, waarna door middel van interviews is nagegaan waarom ouders bepaalde argumenten sterker vinden dan andere argumenten. Het blijkt dat de criteria die ouders gebruiken in grote mate overeenkomen met de criteria die in de argumentatieleer onderscheiden worden, maar dat deze niet per definitie gebonden zijn aan een bepaald soort argumentatie. Ter afsluiting worden de beperkingen van dit onderzoek beschreven, aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek en toegelicht wat de betekenis van dit onderzoek is voor vaccinatievoorlichters.

Inleiding

Steeds minder ouders laten hun kinderen vaccineren. Sinds 2015 daalt de deelname van het aantal kinderen aan het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) met ongeveer een half procent per jaar (Nederlandse Omroep Stichting [NOS], 2017). Op internet is er uiteenlopende informatie te vinden over vaccineren (RVP, 2018a). Zo worden er bijvoorbeeld zorgen geuit over de bijwerkingen van vaccinaties en de economische belangen van de farmaceutische industrie (Nederlandse Vereniging Kritische Prikken [NVKP], z.j.a; Vaccin Vrij, z.j.). Anderen wijzen daarentegen op de individuele bescherming en groepsbescherming die vaccinaties bieden (wanneer voldoende mensen gevaccineerd zijn, krijgen infectieziekten minder kans zich te verspreiden). Niet alleen op internet, maar ook in andere media wordt uitgebreid gediscussieerd over de voor- en nadelen van vaccineren. Zo was er een storm van kritiek op de column van Pauline Bijster, waarin zij twijfelde aan de voordelen van vaccineren (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu [RIVM], 2017a, p. 9, p. 14).

Om ouders te overtuigen van het belang van (niet) vaccineren, is het gebruik van argumenten noodzakelijk (Koelen & Martijn, pp. 217-218; Schellens & Verhoeven, 1994, pp. 154-155; Schellens & De Jong, 2000, p. 288). Voor organisaties die zich bezighouden met vaccinatievoorlichting, is het daarom interessant om inzicht te verkrijgen in welke criteria ouders gebruiken om argumenten te beoordelen. Aangezien centraal staat welke criteria ouders gebruiken en niet hun kinderen, wordt dit onderzoek beperkt tot voorlichting over vaccinaties uit het RVP voor kinderen tot en met 11 jaar. Vanaf 12 jaar hebben kinderen namelijk een belangrijke eigen stem bij de keuze om te vaccineren en vanaf 16 jaar worden kinderen op één lijn gesteld met volwassenen. Concreet betekent dit dat de HPV-vaccinatie niet meegenomen is in dit onderzoek (RIVM, 2018, p. 38). In aanvulling hierop wordt gefocust op ouders met vragen en zorgen over vaccinaties, omdat het RIVM vanaf begin 2018 extra aandacht besteedt aan deze groep. Dit betekent dat mensen die actief voor of tegen vaccinaties zijn, niet meegenomen zijn in dit onderzoek (zij hebben hun mening immers al gevormd) (RIVM, 2017b; Kouwenhoven & Voormolen, 2016; NOS, 2016a; NOS, 2016b).

Onderzoek naar welke criteria ouders gebruiken om argumenten voor het RVP te beoordelen is niet alleen interessant voor organisaties die zich bezighouden met vaccinatievoorlichting, maar kan ook een bijdrage leveren aan sociaalpsychologisch onderzoek en onderzoek naar argumentatie. In sociaalpsychologisch onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten verwerking van overtuigende boodschappen: centrale verwerking en perifere verwerking. Centrale verwerking van een boodschap wordt gekenmerkt door een grotere aandacht voor de inhoud van de boodschap, terwijl perifere

verwerking van een boodschap gekenmerkt wordt door een grotere aandacht voor de vorm (in het literatuuroverzicht wordt dit verder toegelicht) (Koelen & Martijn, 1994, p. 233).

Voorlichtingsteksten doen vaak een beroep op centrale verwerking van een boodschap. Dit vereist van de ontvanger een zorgvuldige evaluatie van de argumenten. Wat een dergelijke evaluatie precies inhoudt, is nog beperkt onderzocht (Schellens & De Jong, 2000, pp. 288-289; Schellens, Šorm, Timmers & Hoeken, 2017, pp. 682-683). In dit onderzoek wordt gepoogd dit te verhelderen, door na te gaan waarom bepaalde argumenten sterker gevonden worden dan andere argumenten.

In onderzoek naar argumentatie wordt vaak nagegaan aan welke criteria een argument moet voldoen om redelijk genoemd te mogen worden. Voor dergelijk onderzoek is het belangrijk dat deze criteria, vaak in de vorm van evaluatievragen, ook acceptabel zijn voor discussianten die geen training hebben gehad in de argumentatieleer (conventionele validiteit). Of discussianten bij het beoordelen van de argumentatie dezelfde criteria gebruiken als die in de literatuur onderscheiden worden, is nog beperkt onderzocht (Schellens et al., 2017, pp. 683-685). Dit onderzoek probeert hier een bijdrage aan te leveren door na te gaan of de evaluatiecriteria die door discussianten gebruikt worden, overeenkomen met de criteria in de literatuur.

Na deze inleiding volgt een overzicht van de relevante literatuur. Hier wordt eerst toegelicht wat voorlichting is, gevolgd door een beschrijving van de manier waarop informatie uit een overtuigende boodschap verwerkt kan worden en een beschrijving van de argumentatietheorie. Op basis hiervan wordt de probleemstelling van dit onderzoek gepresenteerd. Na het overzicht van de relevante literatuur worden de onderzoeksmethoden beschreven (een combinatie van een corpusanalyse en interviews), gevolgd door een beschrijving van de resultaten. Op basis hiervan wordt in de conclusie antwoord gegeven op de centrale vraag van dit onderzoek. Ten slotte worden enkele beperkingen van dit onderzoek beschreven, worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek en wordt toegelicht wat de betekenis van dit onderzoek is voor vaccinatievoorlichters.

Overzicht relevante literatuur

Voorlichting

Kenmerkend voor voorlichting is dat het belang van de ontvanger of het maatschappelijk belang centraal staat. Bovendien heeft de ontvanger de vrijheid om zelf een mening te vormen of een beslissing te nemen (voorlichting is niet dwingend) (Schellens & Verhoeven, 1994, p.

154; Röling & Kuiper, 1994, p. 29, p. 35). Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen verschillende soorten voorlichting: informatieve voorlichting, educatieve voorlichting en persuasieve voorlichting. Het uitgangspunt bij informatieve voorlichting is dat de ontvanger geholpen wordt in zijn menings- en besluitvorming door het geven van informatie. Centraal bij educatieve voorlichting staat het vergroten van het besluitvormingsvermogen van de ontvanger en zijn vaardigheden om een genomen beslissing daadwerkelijk door te voeren. Bij persuasieve voorlichting wordt geprobeerd invloed uit te oefenen op het gedrag van de ontvanger in het belang van de ontvanger zelf of het maatschappelijk belang. Om de ontvanger ervan te overtuigen dat bepaald gedrag wenselijk is, is het gebruik van argumenten noodzakelijk (Koelen & Martijn, 1994, pp. 217-219; Schellens & De Jong, 2000, p. 288; Schellens & Verhoeven, 1994, p. 154-155). Ondanks dat het onderscheid tussen de verschillende vormen in de praktijk niet altijd even duidelijk is (Koelen & Martijn, 1994, p. 219), kan vaccinatievoorlichting over het algemeen getypeerd worden als persuasieve voorlichting. Zo wordt bijvoorbeeld door het RIVM een zo hoog mogelijke vaccinatiegraad nagestreefd (gewenste gedrag) om ziekte en sterfte te voorkomen (individueel en maatschappelijk belang), terwijl de NVKP zich juist inzet voor alternatieve behandelingsmogelijkheden (gewenst gedrag) om de weerstand tegen infectieziekten te vergroten (individueel en maatschappelijk belang) (RIVM, 2017a, p. 11, pp. 37-38; NVKP, z.j.b). Hoe informatie uit dergelijke persuasieve boodschappen verwerkt wordt, wordt hierna toegelicht.

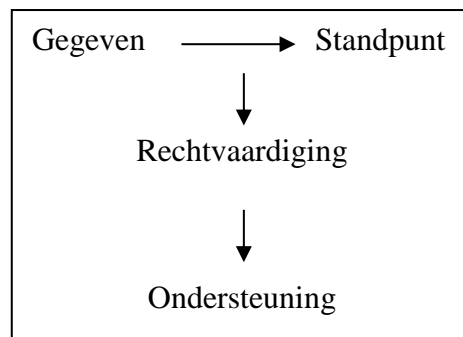
Informatieverwerking persuasieve boodschappen

In sociaalpsychologisch onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen twee manieren waarop een persuasieve boodschap verwerkt kan worden: centraal en perifeer. Wanneer de ontvanger gemotiveerd is én over voldoende capaciteiten beschikt (kennis en analytische vaardigheden om de argumenten te kunnen beoordelen), wordt de boodschap centraal verwerkt. Dit betekent dat argumenten in de boodschap zorgvuldig geëvalueerd worden om tot een weloverwogen oordeel te komen. Wanneer de ontvanger niet gemotiveerd is of niet over voldoende capaciteiten beschikt, wordt de boodschap perifeer verwerkt. Bij perifere verwerking wordt een oordeel gevormd op basis van karakteristieken van de boodschap (bijvoorbeeld de lay-out) en vuistregels (bijvoorbeeld: 'als een deskundige zegt dat het klopt, dan klopt het ook') (Petty & Cacioppo, 1986, p.3, pp. 18-21; Koelen & Martijn, 1994, p. 233; Schellens & De Jong, 2000, p. 288; Hoeken, 2001, pp. 426-427).

Wanneer een persuasieve boodschap verwerkt wordt via de centrale route, is een verandering in de houding stabiel en zegt deze houding meer over het uiteindelijke gedrag dan wanneer de boodschap via de perifere route wordt verwerkt (Petty & Cacioppo, 1986, p. 21). Het is dan ook niet verrassend dat in persuasieve voorlichtingsteksten vaak een beroep wordt gedaan op centrale verwerking (Schellens & De Jong, 2000, p. 289).

Argumentatietheorie

Om een standpunt aanvaardbaar te maken, is argumentatie nodig. Voor het analyseren van argumentatie wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van het Toulmin-model (een van de meest invloedrijke modellen in de argumentatietheorie) (Aberdein, 2005, p. 288; Schellens & Verhoeven, 1994, p. 12, p. 25). Het model beschrijft verschillende elementen waaruit argumentatie bestaat: een gegeven, standpunt, rechtvaardiging en ondersteuning. Het *standpunt* is een uitspraak die ondersteund wordt door een andere uitspraak, het *gegeven*. De stap van een gegeven naar een standpunt wordt mogelijk gemaakt door de *rechtvaardiging*: een uitspraak in de als-dan vorm. Om de rechtvaardiging verder te ondersteunen, kan er nog een uitspraak aan toegevoegd worden: de *ondersteuning* (Schellens & Verhoeven, 1994, p. 27). In figuur 1 wordt het Toulmin-model schematisch weergegeven.

Figuur 1. Schematisch overzicht Toulmin-model
(Schellens & Verhoeven, 1994, p. 27).

Om te bepalen of argumentatie redelijk genoemd mag worden, zijn verschillende criteria ontwikkeld (vaak in de vorm van evaluatievragen). Wanneer één of meerdere van deze criteria geschonden wordt, gaat dit ten koste van de kracht van het argument (er kan zelfs sprake zijn van een drogreden). De evaluatie van argumenten kan op twee manieren plaatsvinden: (1) aan de hand van algemene criteria en (2) aan de hand van specifieke criteria voor

verschillende soorten argumentatie (Schellens et al., 2017, p. 683; Verhoeven & Schellens, 2013, pp. 168-169).

Er zijn drie algemene evaluatiecriteria. Het eerste criterium heeft betrekking op de *aanvaardbaarheid van de gegevens*. De vraag die hierbij centraal staat is: ‘is het gegeven juist?’. Het tweede criterium heeft betrekking op de *aanvaardbaarheid van de rechtvaardiging*. Hier gaat het om de vraag of de rechtvaardiging laat zien dat de gegevens relevant en voldoende zijn voor het standpunt. Het derde criterium heeft betrekking op de *volledigheid van de argumentatie*. De centrale vraag hierbij is of er andere informatie is die de argumenten of het standpunt meer of minder aannemelijk maakt. In bijlage 1 (het codeboek) worden deze drie algemene criteria overzichtelijke weergegeven (Verhoeven & Schellens, 2013, pp. 169-171; Schellens & Verhoeven, 1994, p. 67).

Naast de algemene evaluatiecriteria zijn er ook specifieke criteria. Deze zijn slechts van toepassing op een bepaald soort argumentatie. Er kunnen veertien verschillende soorten argumentatie onderscheiden worden, die onderverdeeld kunnen worden in vijf categorieën (in tabel 1 wordt dit overzichtelijk weergegeven). In de volgende alinea worden de verschillende categorieën en soorten argumentatie beschreven. In bijlage 1 worden de verschillende soorten argumentatie schematisch weergegeven, worden de daarbij behorende criteria beschreven (in de vorm van evaluatievragen) en worden voorbeelden gegeven.

De eerste categorie is *argumentatie op basis van causale regelmaat*. Op basis van een causaal verband wordt een voorspelling of verklaring beargumenteerd. Argumentatie binnen deze categorie is specifiek voor standpunten met een feitelijke claim. De tweede categorie is *argumentatie op basis van niet causale regelmaat*. Op basis van het regelmatig samengaan van twee verschijnselen, kan uit de aanwezigheid van het een de vermoedelijke aanwezigheid van het ander geconcludeerd worden. Dit kan door gebruik te maken van statistische verbanden (argumentatie op basis van correlatie), door gebruik te maken van niet statistische verbanden (argumentatie op basis van tekens) of door een causaal verband te concluderen op basis van twee verschijnselen die direct na elkaar optreden (argumentatie van tijd naar causaliteit). Argumentatie binnen deze categorie is, net als de voorgaande categorie, specifiek voor standpunten met een feitelijke claim. De derde categorie die onderscheiden kan worden, is *argumentatie op basis van regels*. Deze regels kunnen betrekking hebben op gedrag (argumentatie op basis van gedragsregels) of op beoordelingsnormen (argumentatie op basis van waarderingsregels). Argumentatie binnen deze categorie is specifiek voor standpunten met een normatief karakter. De vierde categorie is *pragmatische argumentatie*. Vaak wordt een oordeel over een mogelijke handeling beargumenteerd door te wijzen op de positieve of

negatieve gevolgen ervan (argumentatie op basis van voor- of nadelen). Een veel voorkomende variant van pragmatische argumentatie, is middel-doel-argumentatie. Bij deze variant worden één of meer van de gewenste gevolgen van een actie (het middel) opgevat als een doel. Een andere veelvoorkomende variant is het dilemma. Kenmerkend voor deze variant is de dwingende keuze tussen twee even onaantrekkelijke handelingsalternatieven. Argumentatie binnen deze categorie leidt tot een conclusie over de wenselijkheid van een handeling. De laatste categorie is *ongebonden argumentatie*. In tegenstelling tot de voorgaande categorieën, is argumentatie binnen deze categorie niet gebonden aan een bepaald soort standpunt of conclusie (de argumentatie is ‘ongebonden’). Er kunnen drie soorten argumentatie onderscheiden worden binnen deze categorie. Ten eerste argumentatie op basis van autoriteit. Hier wordt een standpunt verdedigd door te verwijzen naar een autoriteit. De tweede soort argumentatie die onderscheiden kan worden, is argumentatie op basis van voorbeelden. Bij deze argumentatie wordt een standpunt verdedigd door één of meer voorbeelden. De derde soort argumentatie die binnen deze categorie onderscheiden kan worden, is argumentatie op basis van analogie. Hier wordt een standpunt verdedigd door te verwijzen naar een vergelijkbaar (analoog) geval (vergelijkbaarheid van gevallen in argument en conclusie) (Schellens & Verhoeven, 1994, pp. 79-140; Verhoeven & Schellens, 2013, pp. 172-185).

Probleemstelling

Het *centrale doel* van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in welke evaluatiecriteria ouders gebruiken voor het beoordelen van argumenten voor het RVP. Hierbij wordt het onderzoek beperkt tot ouders met vragen en zorgen over vaccinaties uit het RVP tot en met 11 jaar. De *centrale vraag* die hieruit volgt, is: welke evaluatiecriteria gebruiken ouders met vragen en zorgen over vaccinaties uit het RVP tot en met 11 jaar, voor het beoordelen van argumenten voor het RVP? Een antwoord op deze vraag is niet alleen interessant voor de organisaties die zich bezighouden met vaccinatievoorlichting, maar kan ook een bijdrage leveren aan meer inzicht in wat een centrale verwerking van argumentatie precies inhoudt en of de evaluatiecriteria die in de literatuur worden onderscheiden ook acceptabel zijn voor discussianten die geen training gehad hebben in de argumentatieleer.

Tabel 1 Verschillende argumentatiesoorten

Categorie	Argumentatiesoorten
Argumentatie op basis van causale regelmaat	Argumentatie ter voorspelling Argumentatie ter verklaring
Argumentatie op basis van niet causale regelmaat	Argumentatie op basis van correlatie Argumentatie op basis van tekens Argumentatie van tijd naar causaliteit
Argumentatie op basis van regels	Argumentatie op basis van waarderingsregels Argumentatie op basis van gedragsregels
Pragmatische argumentatie	Argumentatie op basis van een voordeel Argumentatie op basis van een nadeel Middel-doel-argumentatie Dilemma
Ongebonden argumentatie	Argumentatie op basis van autoriteit Argumentatie op basis van voorbeelden Argumentatie op basis van analogie

Methoden

Om te bepalen welke soorten argumentatie gebruikt worden in de vaccinatievoorlichting, is een corpusanalyse uitgevoerd. Op basis hiervan is een voorlichtingstekst ontworpen waarin de verschillende soorten argumentatie zijn verwerkt (de definitieve tekst is te vinden in bijlage 2). Door middel van interviews is vervolgens nagegaan welke evaluatiecriteria de participanten gebruiken voor het beoordelen van de verschillende argumenten in de voorlichtingstekst.

Corpusanalyse

Materiaal

Internet is een belangrijke informatiebron voor ouders die erover twijfelen om hun kind te vaccineren (RVP, 2018a). Er is daarom materiaal verzameld dat online te vinden is. Aangezien de informatie die gevonden kan worden over het RVP uiteenloopt (RVP, 2018a),

is materiaal verzameld waarin de belangrijkste argumenten voor en tegen het RVP genoemd worden. Bij het verzamelen van het materiaal is het principe van verzadiging gehanteerd (verzadiging van data): toen er geen nieuwe argumenten voor dan wel tegen het RVP gevonden werden, is gestopt met het verzamelen van nieuw materiaal (Saunders et al., 2017, pp. 3-5).

Om te bepalen wat de belangrijkste argumenten voor het RVP zijn, is de website van het RVP geraadpleegd (www.rijksvaccinatieprogramma.nl). Op deze website wordt namelijk niet alleen praktische informatie gegeven (bijvoorbeeld over het vaccinatieschema), maar ook uitgelegd waarom vaccineren belangrijk is. Om te bepalen wat de belangrijkste argumenten tegen het RVP zijn, zijn de website van de NVKP (www.nvkp.nl), van Vaccin Vrij (www.vaccinvrij.nl) en van de Vaccinatieraad (www.vaccinatieraad.nl) geraadpleegd. Uit een analyse van verschillende andere media (EenVandaag, 2016; RVP, 2018a; RIVM, 2010, p. 12; NOS, 2016b; Nederlandse Publieke Omroep [NPO], 2016) blijkt namelijk dat zij belangrijke critici zijn van het RVP. In aanvulling hierop zijn nog twee andere websites geraadpleegd waar een overzicht wordt gegeven van de belangrijkste bezwaren tegen vaccineren, te weten: NEMO Kennislink (2016) en RTL-nieuws (2016). Op deze manier is geprobeerd een zo representatief mogelijk beeld te verkrijgen van de argumenten tegen het RVP.

Op de hiervoor beschreven websites is een grote hoeveelheid aan informatie te vinden (ook informatie die minder relevant is voor dit onderzoek). Over het algemeen wordt op de hoofdpagina van de websites doorverwezen naar verschillende themapagina's. Zo is er op de website van het RVP bijvoorbeeld een aparte pagina over vaccinaties en is op de website van Vaccin Vrij een aparte pagina over het RVP. Deze themapagina's zijn vervolgens onderverdeeld in verschillende subthema's. Subthemapagina's en pagina's waarnaar wordt doorverwezen, zijn niet meegenomen in dit onderzoek. Ten tweede is dit onderzoek beperkt tot (delen van) pagina's waarin argumenten voor dan wel tegen het RVP gegeven worden.

De manier waarop argumenten op de website van de NVKP en de website van de Vaccinatieraad worden gepresenteerd, wijken enigszins af van de andere websites. Op de website van de NVKP worden de argumenten gepresenteerd in de vorm van 49 veel gestelde vragen. Gezien deze hoeveelheid veel gestelde vragen is, in aanvulling op de hiervoor beschreven twee criteria, de selectie beperkt tot vragen met een meer algemeen karakter (vragen 'over het RVP'). Meer specifieke vragen zijn niet meegenomen in dit onderzoek (bijvoorbeeld vragen over 'vaccineren bij ziekte en allergie' of vragen over de 'organisatie van het RVP'). Op de website van de Vaccinatieraad worden de argumenten gepresenteerd in

de vorm van vaccinatieverhalen (bijvoorbeeld het verhaal ‘koortsstuipen door vaccineren’). Gezien de hoeveelheid verhalen is, in aanvulling op de hiervoor beschreven twee criteria, de selectie beperkt tot verhalen uit 2014 (het meest recente publicatiejaar) waarin expliciet het RVP genoemd wordt (of Rijksvaccinatieprogramma).

Procedure

Om te kunnen bepalen welke soorten argumentatie gebruikt worden, is eerst het verzamelde materiaal geanalyseerd met behulp van het Toulmin-model (zie figuur 1). Vervolgens is op basis van het codeboek, te vinden in bijlage 1, bepaald wat voor soort argument gebruikt wordt. In het codeboek worden de verschillende soorten argumentatie schematisch weergegeven, worden de daarbij behorende criteria beschreven (in de vorm van evaluatievragen) en worden voorbeelden gegeven.

Het verzamelde materiaal is gecodeerd met behulp van het programma Atlas.ti (een computerprogramma voor de analyse van kwalitatieve data). Hierdoor is het voor anderen mogelijk om na te gaan op welke manier de tekstfragmenten zijn gecodeerd. Ten behoeve van de betrouwbaarheid van dit onderzoek hebben twee codeurs al het verzamelde materiaal onafhankelijk van elkaar gecodeerd. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid was niet adequaat ($\kappa = .23$, $p < .001$). Dit kan verklaard worden door de manier waarop deze is berekend: er is in de berekening alleen nagegaan of de codeurs eenzelfde argumentatiesoort aan een tekstfragment toegekend hadden. De tekstfragmenten waar de codeurs het over eens waren dat het geen argumentatie bevat (een aanzienlijk deel), zijn niet meegenomen in de berekening van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Desondanks is besloten om, na het onafhankelijk coderen, te overleggen over de verschillen. Dit betekent dat de codeurs aan elkaar uitgelegd hebben waarom zij een bepaalde code toegekend hebben aan het tekstfragment¹. Op basis hiervan werd uiteindelijk gezamenlijk besloten welke code aan een tekstfragment toegekend zou worden. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid na overleg was goed ($\kappa = 1$, $p < .001$).

Op basis van de resultaten van de corpusanalyse is een voorlichtingstekst ontworpen waarin de verschillende soorten argumentatie zijn verwerkt. Hoe deze tekst is ontworpen, wordt toegelicht na de beschrijving van de resultaten van de corpusanalyse (de definitieve tekst is te vinden in bijlage 2). De voorlichtingstekst is op eenzelfde manier vormgegeven als de voorlichtingsbrochure die door het RIVM verstrekt wordt. Wanneer een kind vier weken

¹ Spooren en Degand (2010, pp. 253-254) beschrijven verschillende manieren hoe omgegaan kan worden met een lage interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Een van deze manieren is om onafhankelijk van elkaar te coderen en vervolgens te overleggen over verschillen. Het voordeel is dat niet alleen de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid toeneemt, maar ook de kwaliteit van de coderingen (de codeurs beslissen immers na overleg welke code het meest passend is). Het nadeel is dat het tijdrovend is.

oud is, ontvangen de ouders namelijk informatie van het RIVM over het RVP (RVP, 2018b). Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld informatie vanuit het NVKP, waar ouders zelf actief naar op zoek moeten gaan.

Op twee manieren is geprobeerd om de ecologische validiteit van dit onderzoek te waarborgen (de onderzoekresultaten komen overeen met de alledaagse praktijk). Ten eerste door de voorlichtingstekst op eenzelfde manier vorm te geven als de brochure van het RIVM (2015)². De belangrijkste reden waarom ervoor is gekozen om de tekst op eenzelfde manier vorm te geven als de brochure en niet de website, betreft de hoeveelheid informatie. Eén van de belangrijkste verschillen tussen de brochures van het RVP en haar website is namelijk dat op de website meer informatie gevonden kan worden (inhoudelijk zijn de verschillen minimaal). Om te voorkomen dat participanten tijdens het lezen van de voorlichtingstekst minder gemotiveerd raken, wat ten koste gaat van een centrale verwerking van de tekst, is de hoeveelheid informatie beperkt. De tekst vertoont hierdoor meer kenmerken van de brochure dan van de website en is daarom op eenzelfde manier vormgegeven als de brochure. Ten tweede is in de voorlichtingstekst eenzelfde schrijfstijl gebruikt als die het RIVM gebruikt en is de meeste informatie in de tekst zoveel mogelijk gebaseerd op informatie die op de website van het RVP gevonden kan worden.

Interviews

Instrumentatie

Door middel van interviews is nagegaan welke evaluatiecriteria de participanten gebruiken voor het beoordelen van de verschillende argumentatiesoorten in de voorlichtingstekst. Voor een centrale verwerking van de tekst is het belangrijk dat de argumenten zorgvuldig geëvalueerd worden. Vooraf is daarom aan de participanten gevraagd of zij de tekst zorgvuldig willen doorlezen (cruciaal bij centrale verwerking) en om een plus te zetten bij argumenten die zij sterk vinden en een min te zetten bij de argumenten die zij minder sterk vinden. Pas nadat de participanten de tekst hebben gelezen, is gevraagd of zij toe kunnen lichten waarom zij een plus of min hebben gezet (De Jong & Schellens, 1995, pp. 111-118). Om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen, is tijdens de introductie benadrukt dat de interviews volledig anoniem zijn. Op basis hiervan is de volgende introductietekst opgesteld:

² Hiervoor is telefonisch toestemming verkregen van een medewerker van het RIVM (persoonlijke communicatie, 4 mei 2018). Om te voorkomen dat na publicatie van dit onderzoek mensen toch de indruk mochten krijgen dat het om voorlichtingsmateriaal van het RIVM gaat, is in de bijlage slechts de platte tekst opgenomen.

U krijgt zo een fictieve voorlichtingstekst over het RVP. Zou u deze tekst zorgvuldig door willen lezen en een plus of min willen zetten bij argumenten die u in de tekst herkent. Dit kunnen alinea's zijn, maar ook losse zinnen. Met een plus geeft u aan dat u het argument sterk vindt en met een min geeft u aan dat u het argument minder sterk vindt. Het maakt niet uit hoeveel plussen en minnen u zet en u mag meerdere plussen of minnen zetten bij één argument (afhankelijk van hoe sterk u het argument vindt). Wanneer u klaar bent, zou u dan willen toelichten waarom u een plus of min heeft gezet? Wat tijdens dit interview besproken wordt, wordt volledig anoniem verwerkt.

Wanneer de participanten zelf geen vragen meer hadden, konden zij beginnen met het lezen van de voorlichtingstekst en het beoordelen van de argumenten. Vervolgens is gevraagd of zij kunnen toelichten waarom zij bepaalde argumenten (minder) sterk vinden. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de evaluatiecriteria die de participanten gebruiken voor het beoordelen van de argumenten, zijn de interviews zo open mogelijk ingegaan. De criteria die door de participanten genoemd zijn, zijn vervolgens gecodeerd op basis van de in het codeboek beschreven evaluatiecriteria (zie bijlage 1).

Participanten

De participanten die benaderd zijn, zijn ouders met vragen en zorgen over vaccinaties uit het RVP tot en met 11 jaar. Verwacht wordt dat zij al (enige) kennis over het onderwerp hebben om de argumenten te kunnen beoordelen en dat zij gemotiveerd zijn om de voorlichtingstekst te lezen, twee cruciale elementen voor een centrale verwerking van de tekst. Op verschillende manieren zijn deze ouders benaderd. Ten eerste zijn flyers neergelegd bij GGD-Gelderland Zuid in Nijmegen en bij Hypericon (centrum integratieve geneeskunde in Nijmegen). Ten tweede is tijdens een vaccinatievoorlichting, die werd gegeven vanuit Hypericon, contact gelegd met verschillende ouders die erover twijfelen om hun kind te vaccineren. Ten derde is een oproep geplaatst op het persoonlijke Facebookprofiel van de onderzoeker en in verschillende Facebookgroepen waarin kritische vragen over vaccineren gesteld worden. Ten vierde is via het persoonlijke netwerk van de onderzoeker contact gelegd met verschillende ouders die erover twijfelen om hun kind te vaccineren. Ten slotte is aan participanten, die op de oproep gereageerd hadden, gevraagd of zij nog andere ouders kennen die erover twijfelen om hun kind te vaccineren en bereid zijn om deel te nemen aan het onderzoek.

In totaal hebben 12 ouders deelgenomen aan het onderzoek, waarvan drie mannen en negen vrouwen. De gemiddelde leeftijd was 38 jaar (de oudste deelnemer was 60 jaar en de jongste deelnemer was 26 jaar). Zes deelnemers hadden een universitaire opleiding afgerond, vijf deelnemers een hbo-opleiding en één deelnemer een mbo-opleiding. Geen van de deelnemers had een achtergrond in de argumentatieleer. Alle deelnemers gaven aan dat het voor hen duidelijk was dat het een fictieve voorlichtingstekst betrof.

Procedure

Door middel van interviews is nagegaan welke evaluatiecriteria de participanten gebruiken voor het beoordelen van de verschillende soorten argumentatie. De interviews zijn afgenomen in de periode van 13 mei 2018 tot en met 13 juni 2018 op verschillende locaties (stationsrestaurants, cafeetjes, bij de participanten thuis of op het werk). Voorafgaand aan de interviews is toegelicht dat het gaat om onderzoek naar het gebruik van verschillende soorten argumenten voor het RVP en waarom er voor is gekozen om de voorlichtingstekst op eenzelfde manier te ontwerpen als de informatie die ouders vanuit het RIVM ontvangen (hierbij werd opgemerkt dat het geen onderzoeksstage is vanuit het RIVM).

Gezien de gevoeligheid van het onderwerp, heeft de interviewer zijn eigen standpunt in het midden gelaten tijdens de interviews. Hierdoor zijn de interviews gemoedelijk verlopen en is een mogelijke discussie, over het (niet) vaccineren van een kind, tussen interviewer en participant voorkomen.

Wanneer de participanten de tekst hadden gelezen en voorzien hadden van plussen en minnen, werd toestemming gevraagd om de tekstbespreking op te nemen. Hierbij werd aangegeven dat dit volledig anoniem verwerkt zou worden. De tekstbespreking duurde gemiddeld een half uur. Het gehele interview nam gemiddeld een uur in beslag.

De opnames van de tekstbesprekingen zijn allemaal getranscribeerd en vervolgens met behulp van Atlas.ti gecodeerd. Tijdens het coderen is eerst nagegaan of de participanten gebruik maakten van een criterium dat hoort bij het soort argumentatie dat zij beoordeelden. Wanneer dit niet het geval bleek te zijn, is nagaan of er gebruik gemaakt werd van een criterium dat hoort bij een andere argumentatiesoort. Aangezien participanten bij het beoordelen van de argumenten vaak niet letterlijk gebruik maakten van de criteria zoals die in de literatuur onderscheiden worden, moest dit in die gevallen worden bepaald op basis van de toelichting die zij gaven. Wanneer een participant geen gebruik maakte van een specifiek evaluatiecriterium, is nagegaan of er gebruik gemaakt werd van een algemeen evaluatiecriterium. Wanneer het criterium niet direct teruggekoppeld kon worden naar een van de criteria die in de literatuur onderscheiden worden, is er een nieuwe code aan het

criterium toegevoegd. Nadat alle interviews waren afgenomen, is nagegaan of deze codes samengevoegd konden worden. Om te verzekeren dat een juiste code toegekend is, zijn de transcripten meerdere malen gecodeerd en zijn codes uit verschillende transcripten met elkaar vergeleken.

Resultaten

Corpusanalyse

Om te kunnen bepalen welke evaluatiecriteria ouders gebruiken voor het beoordelen van argumenten voor het RVP, is eerst nagegaan welke argumentatiesoorten gebruikt worden in de discussie over het RVP. Op basis hiervan is een voorlichtingstekst ontworpen. Vervolgens is door middel van interviews nagegaan welke evaluatiecriteria ouders gebruiken voor het beoordelen van de verschillende argumentatiesoorten in de voorlichtingstekst.

Hierna worden eerst de globale resultaten van de corpusanalyse beschreven, gevolgd door een meer specifieke beschrijving per categorie waarin de veertien verschillende soorten argumentatie ingedeeld kunnen worden: argumentatie op basis van causale regelmaat, argumentatie op basis van niet causale regelmaat, argumentatie op basis van regels, pragmatische argumentatie, ongebonden argumentatie. Ten slotte wordt toegelicht hoe, op basis van de resultaten van de corpusanalyse, de voorlichtingstekst is ontworpen (de voorlichtingstekst is te vinden in bijlage 2).

Globale resultaten

Uit de corpusanalyse blijkt dat dertien van de veertien soorten argumentatie worden gebruikt op de bestudeerde websites (alleen argumentatie op basis van een dilemma wordt niet gebruikt). In bijlage 3 wordt overzichtelijk weergegeven hoe vaak de verschillende argumentatiesoorten gebruikt worden op de bestudeerde websites. De drie argumentatiesoorten die het meeste gebruikt worden, zijn: op basis van gedragsregels (zestien keer), voordeel (dertien keer) en nadeel (dertien keer). Argumentatie ter verklaring en argumentatie op basis van autoriteit worden beide negen keer gebruikt, gevolgd door argumentatie op basis van waarderingsregels en argumentatie op basis van voorbeelden (deze worden beide zeven keer gebruikt). De argumentatiesoorten die het minst gebruikt worden, zijn: ter voorspelling (vijf keer), op basis van tekens (vier keer), van tijd naar causaliteit (drie keer), op basis van middel-doel (drie keer), op basis van analogie (drie keer) en op basis van correlatie (één keer).

Wanneer nagegaan wordt hoe vaak een argumentatiesoort op de website van het RVP wordt gebruikt in vergelijking met de websites waar argumenten tegen het RVP gegeven worden (NVKP, Vaccin Vrij, Vaccinatieraad, NEMO Kennislink en RTL-nieuws), valt op dat er verschillende soorten argumentatie gebruikt worden. Met andere woorden: sommige soorten argumentatie op de website van het RVP worden vaker of minder vaak gebruikt, dan op de websites waar argumenten tegen het RVP gegeven worden. Zo is argumentatie op basis van voordelen de meest gebruikte argumentatiesoort op de website van het RVP, terwijl argumentatie op basis van nadelen de meest gebruikte argumentatiesoort is op de websites met argumenten tegen het RVP. Verder valt op dat op de websites met argumenten tegen het RVP vaak gebruikt gemaakt wordt van argumentatie op basis van gedragsregels, terwijl dit op de website van het RVP veel minder het geval is. In bijlage 4 wordt overzichtelijk weergegeven hoe vaak op de website van het RVP gebruikt gemaakt wordt van een bepaald soort argumentatie en hoe vaak hiervan gebruikt gemaakt wordt op de websites met argumenten tegen het RVP.

Ten slotte viel tijdens de corpusanalyse op dat het standpunt, of de conclusie, vaak impliciet blijft (dit geldt vooral voor de website van het RVP en de NVKP): het wordt aan de lezer overgelaten om tot een oordeel te komen. Hierdoor lijkt de tekst een meer informatief karakter te krijgen. Echter, de conclusie is vaak voor de hand liggend, bijvoorbeeld doordat enkel gefocust wordt op de nadelen van vaccineren en de voordelen van niet vaccineren.

Argumentatie op basis van causale regelmaat

Argumentatie ter voorspelling wordt alleen gebruikt op de website van het RVP (de websites met argumenten tegen het RVP maken geen gebruik van deze argumentatiesoort). Door de mogelijke gevolgen van (niet) vaccineren te beschrijven, wordt aannemelijk gemaakt dat vaccineren belangrijk is.

Argumentatie ter verklaring wordt zowel gebruikt op de website van het RVP als op de websites met argumenten tegen vaccineren. Door een verschijnsel te verklaren op basis van (niet) vaccineren, wordt een standpunt met betrekking tot vaccineren aannemelijk gemaakt. Een voorbeeld hiervan, afkomstig van de website van NEMO Kennislink (2016), is te lezen in het volgende tekstfragment: *“Vaccinaties werken niet. Dat er tegenwoordig zo veel minder kinderen sterven aan ziektes dan vroeger, komt door betere hygiëne, niet door vaccinaties”*. Door de afgenomen sterfte aan ziektes te verklaren op basis van verbeterde hygiëne, wordt aannemelijk gemaakt dat vaccinaties niet werken.

Argumentatie op basis van niet causale regelmaat

Argumentatie op basis van correlatie wordt in het geanalyseerde materiaal slechts één keer gebruikt, namelijk op de website van de NVKP (z.j.c). Op basis van een statistisch verband wordt aannemelijk gemaakt dat de daling van ziektes niet (alleen) toegeschreven kan worden aan vaccinaties.

Argumentatie op basis van tekens (niet statistische verbanden) wordt vooral gebruikt op websites met argumenten tegen het RVP. Een voorbeeld hiervan, eveneens afkomstig van de website van de NVKP (z.j.c), is: *“Er wordt een relatie vermoed tussen de vaccinaties en het al jong optreden van diabetes type 1”*. Door een link te leggen tussen vaccinaties en het optreden van diabetes type 1, wordt aannemelijk gemaakt dat vaccinaties nadelige gevolgen kunnen hebben (ondanks dat het slechts een vermoeden betreft).

Argumentatie van tijd naar causaliteit wordt alleen gebruikt op de website van de Vaccinatieraad. Hierbij wordt, op basis van twee verschijnselen die gelijktijdig of direct na elkaar plaatsvinden, geconcludeerd dat het ene verschijnsel door het andere verschijnsel wordt veroorzaakt. Een voorbeeld hiervan, afkomstig van de website van de Vaccinatieraad (2014a), betreft een verhaal van een moeder met een zoontje dat koortsstuipen kreeg na de vaccinaties. De moeder ziet geen andere verklaring voor deze koortsstuipen dan de vaccinaties.

Argumentatie op basis van regels

Argumentatie op basis van waarderingsregels wordt zowel gebruikt op de website van het RVP als op de websites met argumenten tegen het RVP. Zo wordt bijvoorbeeld op de websites van Vaccin Vrij (z.j.) en RTL-Nieuws (2016) beschreven dat de farmaceutische industrie grote belangen heeft bij vaccinaties. Op basis hiervan wordt vervolgens een negatieve waardering over vaccinaties gerechtvaardigd. Een ander voorbeeld, afkomstig van de website van het RVP (2018c), is dat een positief oordeel over vaccinaties gerechtvaardigd wordt op basis van de grote hoeveelheid tests die de vaccinaties ondergaan voordat ze beschikbaar gesteld worden.

Argumentatie op basis van gedragsregels is een van de drie meest voorkomende argumentatiesoorten en wordt vooral gebruikt op de websites met argumenten tegen het RVP. Opvallend is dat hierbij vaak een beroep gedaan wordt op ongeschreven regels en veel minder vaak op juridische wet- en regelgeving. Een voorbeeld is te vinden op de website van de Vaccinatieraad (2014a). Een moeder schrijft daar, in de vorm van een persoonlijk verhaal, over de schadelijke gevolgen van vaccinaties. Op basis hiervan stelt zij dat het niet op zijn plaats is om inenting te geven aan kinderen (het gedrag dat de aanbeveling verdient).

Pragmatische argumentatie

Argumentatie op basis van voordelen en argumentatie op basis van nadelen zijn twee van de drie meest gebruikte argumentatiesoorten. Opvallend is dat argumentatie op basis van voordelen vaker wordt gebruikt op de website van het RVP dan op de websites met argumenten tegen het RVP, terwijl argumentatie op basis van nadelen alleen wordt gebruikt op de websites met argumenten tegen het RVP. Een voorbeeld van argumentatie op basis van voordelen, afkomstig van de website van het RVP (2018d), is te lezen in het volgende tekstfragment: *“Vaccinatie vermindert de kans op ernstige ziekte en complicaties en zorgt er voor dat gevaarlijke infectieziekten minder voorkomen”*. Door te wijzen op de positieve gevolgen van vaccineren, wordt aannemelijk gemaakt dat vaccineren gewenst is. Een voorbeeld van argumentatie op basis van nadelen, afkomstig van de website van de Vaccinatieraad (2014a), is: *“[...] de giftige stoffen die erin zitten richten aantoonbaar neurologische schade aan; voor mijn kinderen geen vaccins!”*. Door te wijzen op de negatieve gevolgen van vaccineren, wordt aannemelijk gemaakt dat vaccineren ongewenst is.

Middel-doel-argumentatie wordt alleen gebruikt op de website van het RVP. Het verschil met argumentatie op basis van voor- en nadelen is slechts gelegen in de karakterisering van het gevolg (het doel). Een voorbeeld hiervan, afkomstig van de website van het RVP (2018e), is:

Door het geven van combinatievaccins wordt op een eenvoudige manier, met zo min mogelijk prikken optimale bescherming bereikt. Als de vaccins los van elkaar gegeven zouden worden, betekent dit dat kinderen meer vaccinaties krijgen waardoor zij vaker kans op bijwerkingen hebben. Bijwerkingen van combinatievaccins zijn niet ernstiger dan van apart gegeven vaccins.

Ondanks dat in dit tekstfragment het bereiken van optimale bescherming niet expliciet als doel wordt omschreven, waren de codeurs het er na overleg over eens dat het wel als doel gekarakteriseerd kan worden. In het tekstfragment wordt vervolgens aannemelijk gemaakt dat het geven van een combinatievaccin (het middel) de voorkeur verdient boven het geven van losse vaccins (het alternatieve middel).

Ongebonden argumentatie

Argumentatie op basis van autoriteit wordt het meeste gebruikt op de website van de Vaccinatieraad. Opvallend is dat deze argumentatiesoort niet alleen gebruikt wordt om kritische standpunten ten aanzien vaccinaties te verdedigen, maar ook om toe te lichten

waarom in eerste instantie ervoor is gekozen om het kind wel te vaccineren (bijvoorbeeld op basis van advies vanuit de Rijksoverheid of advies van een arts). Argumentatie op basis van autoriteit wordt in mindere mate gebruikt op de website van het RVP. Hier valt op dat, in tegenstelling tot op de website van de Vaccinatieraad, geen beroep wordt gedaan op een persoon als autoriteit, maar op wetenschappelijke instanties en onderzoek. Zo wordt verwezen naar wetenschappelijk onderzoek om aannemelijk te maken dat de kans op ernstige bijwerkingen van vaccinaties minimaal is (RVP, 2018f).

Argumentatie op basis van voorbeelden wordt zowel gebruikt op de website van de Vaccinatieraad als op de website van het RVP. Zo wordt in een persoonlijk verhaal op de website van de Vaccinatieraad (2014b) aannemelijk gemaakt dat vaccinaties schadelijke bijwerkingen hebben doordat een moeder beschrijft hoe haar kinderen schade hebben overgehouden aan vaccineren.

Argumentatie op basis van analogie wordt eveneens gebruikt op de website van de Vaccinatieraad en op de website van het RVP. Een voorbeeld, afkomstig van de website van het RVP (2018e), is te lezen in het volgende tekstfragment:

Een baby komt het eerste jaar met talloze virussen, bacteriën en andere stoffen in aanraking, die allemaal nieuw zijn voor zijn/haar immuunsysteem. Dat is geen enkel probleem. Daarmee vergeleken doet een vaccinatie maar een klein beroep op het immuunsysteem. Ook als het om combinatievaccins gaat.

Door een vaccinatie te vergelijken met de stoffen waarmee een baby het eerste jaar in aanraking komt, wordt aannemelijk gemaakt dat het immuunsysteem van een baby dit makkelijk aankan.

Voorlichtingstekst (ontwerp en pretest)

Op basis van de resultaten van de corpusanalyse is eerst bepaald hoe vaak de verschillende soorten argumentatie in de voorlichtingstekst gebruikt worden (in bijlage 3 worden de resultaten van de corpusanalyse overzichtelijk weergegeven). Vervolgens is inhoudelijk invulling gegeven aan de verschillende argumentatiesoorten. Om de ecologische validiteit te waarborgen, is eenzelfde schrijfstijl gebruikt als op de website van het RVP en is informatie in de voorlichtingstekst zoveel mogelijk gebaseerd op de informatie die op de website van het RVP gevonden kan worden (bij de beschrijving van de methoden is dit uitgebreider toegelicht). In enkele gevallen konden tekstfragmenten van de website van het RVP letterlijk

overgenomen worden in de tekst. Een voorbeeld hiervan is het volgende tekstfragment: “*Als bijna alle kinderen zijn ingeënt, kunnen infectieziekten zelfs helemaal verdwijnen*” (RVP, 2018d). In dit fragment wordt aannemelijk gemaakt dat vaccineren belangrijk is (impliciet standpunt) op basis van argumentatie ter voorspelling. Vaak moesten de tekstfragmenten echter herschreven worden zodat deze (beter) passend waren binnen een argumentatiesoort of om te voorkomen dat de voorlichtingstekst te lang zou worden. Zo wordt op de website van het RVP vaak gebruik gemaakt van argumentatie op basis van voordelen. Om te voorkomen dat de voorlichtingstekst te lang zou worden, is enkel de essentie van de belangrijkste voordelen opgenomen in de tekst. Twee keer was aanvullende informatie nodig om het argument inhoudelijk in te kunnen vullen, namelijk voor argumentatie op basis van correlatie en voor argumentatie van tijd naar causaliteit. Voor argumentatie op basis van correlatie is de website van NEMO Kennislink (2016) geraadpleegd. Op basis daarvan is het argument als volgt geconstrueerd (NEMO Kennislink, 2016; RVP, 2018e):

De kans op ernstige bijwerkingen van een vaccin is echter vele malen kleiner dan de kans om te overlijden aan infectieziekten. Zo ligt de kans om te overlijden aan mazelen rond de 1 op de 1000, terwijl de kans op ernstige bijwerkingen van vaccinaties rond de 1 op de miljoen ligt.

Om argumentatie van tijd naar causaliteit inhoudelijk in te kunnen vullen, is de website van het RIVM (2016) geraadpleegd. Op basis daarvan is het volgende argument geconstrueerd: *Voor de invoering van het Rijksvaccinatieprogramma overleden veel kinderen door ernstige infectieziekten. Na invoering van het programma daalde dit heel snel naar bijna 0%* (RIVM, 2016; RVP, 2018c).

Na het eerste ontwerp van de voorlichtingstekst, is deze voorgelegd aan Giesbers (de eerste begeleider van dit onderzoek) om na te gaan of de argumentatiesoorten juist zijn toegepast en of de tekst taalkundig goed was. In aanvulling hierop is de tekst gepretest op begrijpelijkheid en aantrekkelijkheid en is nagegaan of de tekst afkomstig zou kunnen zijn van het RIVM. De variabele begrijpelijkheid is gemeten door middel van zes items met een zevenpunts-semantic differentiaal: makkelijk-moeilijk, eenvoudig-ingewikkeld, duidelijk-onduidelijk, overzichtelijk-onoverzichtelijk (Kamoen, Holleman en Van den Bergh, 2007, p. 319). De variabele aantrekkelijkheid is eveneens gemeten door middel van zes items met een zevenpunts-semantic differentiaal: interessant-oninteressant, aansprekend-afstandelijk, uitnodigend-afhoudend, boeiend-saai, persoonlijk-onpersoonlijk, afwisselend-eentonig

(Kamoen et al., 2007, p. 319). Ten slotte is gemeten of de tekst afkomstig zou kunnen zijn van het RIVM door middel van één item met een zevenpunts-semantische differentiaal: de tekst zou niet afkomstig kunnen zijn van het RIVM-de tekst zou wel afkomstig kunnen zijn van het RIVM.

In totaal hebben zeven participanten deelgenomen aan de pretest, waarvan vier mannen en drie vrouwen. De gemiddelde leeftijd bedroeg 24 jaar ($SD = 1.13$). Eén participant had een universitaire master afgerond, twee participanten een universitaire bachelor, drie participanten een hbo-bachelor en één participant het vwo. Uit de pretest bleek dat de begrijpelijkheid ($M = 5.67$, $SD = .24$) en aantrekkelijkheid ($M = 4.71$, $SD = .62$) van de tekst voldoende waren. Ook gaven de participanten aan dat de tekst afkomstig zou kunnen zijn van het RIVM ($M = 5.57$, $SD = 1.27$). Naarmate de score dichterbij zeven ligt, betekent dit dat de tekst positiever gewaardeerd wordt (begrijpelijk en aantrekkelijk) en dat de tekst daadwerkelijk afkomstig zou kunnen zijn van het RIVM.

Naar aanleiding van de feedback van Giesbers en de pretest zijn enkele kleine aanpassingen gemaakt. De definitieve voorlichtingstekst is te vinden in bijlage 2. Door middel van cijfers is aangegeven welk soort argumentatie gebruikt wordt (onderaan de voorlichtingstekst staat een legenda). In de tekst die aan de participanten is voorgelegd, zijn deze cijfers en de legenda weggelaten.

Interviews

Door middel van interviews is nagegaan welke evaluatiecriteria ouders gebruiken voor het beoordelen van de verschillende soorten argumentatie in de voorlichtingstekst (zie bijlage 2). In de hierop volgende alinea's worden de resultaten hiervan beschreven (in bijlage 5 wordt dit overzichtelijk weergegeven). De criteria worden per categorie beschreven waarin de veertien verschillende soorten argumentatie ingedeeld kunnen worden: argumentatie op basis van causale regelmaat, argumentatie op basis van niet causale regelmaat, argumentatie op basis van regels, pragmatische argumentatie, ongebonden argumentatie. In het codeboek zijn de argumentatiesoorten genummerd en de evaluatiecriteria voorzien van een letter. In de tekst wordt naar een criterium verwezen door een combinatie van een cijfer (het soort argumentatie) en letter (de evaluatievraag). Zo duidt criterium IIIa op het algemene evaluatiecriterium 'volledigheid van argumentatie', evaluatievraag a: is er andere informatie die de argumenten of het standpunt meer of minder aannemelijk maakt? Criterium 14b duidt op argumentatie op basis van analogie, evaluatievraag b: vertonen A en B geen verschillen die de conclusie ondergraven?

Aangezien participanten bij het beoordelen van de argumenten vaak niet letterlijk gebruik maakten van de criteria zoals die in de literatuur onderscheiden worden, moest dit in deze gevallen worden bepaald op basis van de toelichting die zij gaven. Een voorbeeld hiervan is de manier waarop participant 5 voorbeeldargumentatie in de voorlichtingstekst beoordeelde: “[...] ik weet niet of het onderzoek van Wakefield dan het beste voorbeeld is om dat te onderbouwen.” Deze beoordeling is gecodeerd als criterium 13a, omdat zij zich afvraagt of Wakefield wel het beste voorbeeld is (typerend) voor de conclusie die wordt getrokken. Een ander voorbeeld is de manier waarop participant 10 analogie-argumentatie beoordeelde:

Ja, de reden waarom wij er wel zo over nagedacht hebben, is omdat we niet veel onnatuurlijke dingen in onze jonge baby wilden stoppen. Dus dan kan je wel zeggen dat ze het aankunnen, maar je stopt er nog wel iets onnatuurlijks in. [...] Het is een chemisch iets wat je erin stopt.

Deze beoordeling is gecodeerd als criterium 14b, omdat zij wijst op het verschil tussen vaccinaties (chemisch) en het op een natuurlijke manier in aanraking komen met virussen en bacteriën.

Ter afsluiting worden een aantal belangrijke overige bevindingen beschreven, waaronder opmerkingen van de participanten over het persuasieve karakter van de voorlichtingstekst en twee mogelijke nieuwe evaluatiecriteria die door de participanten gebruikt werden.

Argumentatie op basis van causale regelmaat

Argumentatie ter voorspelling wordt in de voorlichtingstekst één keer gebruikt, namelijk in de alinea ‘waarom is vaccineren belangrijk?’. Participant 2 beoordeelt dit argument door te wijzen op gevallen waar veel kinderen gevaccineerd zijn en toch de mazelen zijn uitgebroken (criterium 2c). Participant 4 en 8 geven daarentegen aan dat zij het een sterk argument vinden, omdat zij het gewenst vinden dat ook andere kinderen worden beschermd (criterium 8a). Ook participant 10 geeft aan het wenselijk te vinden dat infectieziekten helemaal verdwijnen (criterium 8a). In tegenstelling tot participant 4 en 8, wijst zij erop dat hierdoor ook haar eigen kind wordt beschermd. Ten slotte geeft participant 12 aan dat hij onvoldoende kennis heeft om het argument te kunnen beoordelen (criterium IIIa).

Argumentatie ter verklaring wordt verschillende keren in de tekst gebruikt. De eerste keer dat dit argument gebruikt wordt, is in het persoonlijke verhaal van Sandra. Verschillende

participanten (2, 5, 7, 9 en 11) zetten vraagtekens bij de mate waarin de mazelen inderdaad ongewenst zijn (criterium 9a). Participant 7 en 11 geven daarnaast aan dat wanneer een kind zelf een ziekte doorloopt, dit waarschijnlijk beter is voor de weerstand van het kind (criterium 9e). Participant 1 en 8 beoordelen het argument door aan te geven dat er ook tegenvoorbeelden zijn die de conclusie ondergraven (criterium 13b). Ten slotte geven verschillende participanten (6, 8 en 12) aan dat het slechts één voorbeeld betreft. Hiermee lijken zij erop te wijzen dat de conclusie verder gaat dan het voorbeeld rechtvaardigt (criterium 13c). De tweede keer dat argumentatie ter verklaring wordt gebruikt, is in de zin ‘doordat bijna alle kinderen zijn gevaccineerd, komen ernstige infectieziekten steeds minder vaak voor’. Participant 2 beoordeelt dit argument door te wijzen op mogelijke ernstige bijwerkingen van vaccinaties (criterium 8e):

Nou, ik zou je in dit verband vertellen en dat is... gewoon waargebeurd. Ik heb een vrouw ontmoet en die had een hele mooie... ja, beetje aangrijpend zelfs... maar een hele mooie dochter van 12 en die had een BMR-vaccinatie gehad en die heeft daarna een epileptische aanval gekregen en de mooie meid die is... nou dat raakt zelfs... die was verstandelijk op een leeftijd van 6 en niet van 12.

Participant 3 en 11 wijzen bij de beoordeling van het argument op mogelijke alternatieve verklaringen voor het minder voorkomen van ernstige infectieziekten (criterium 2b), terwijl participant 10 aangeeft dat ze het een sterk argument vindt omdat hiermee ook haar eigen kind wordt beschermd (criterium 8a). De derde keer dat argumentatie ter verklaring wordt gebruikt, is in de zin ‘risico’s van vaccinatie komen hierdoor meer op de voorgrond te staan’. Participant 9 wijkt bij de beoordeling van dit argument enigszins af van wat er in de tekst staat, door erop te wijzen dat wanneer iemand een infectieziekte op latere leeftijd doorloopt, dit meer kans geeft op risico’s (criterium 2b).

Argumentatie op basis van niet causale regelmaat

Argumentatie van tijd naar causaliteit wordt gebruikt in het blok bovenaan de voorlichtingstekst. Bij de beoordeling van dit argument vragen verschillende participanten (5, 7, 10 en 11) zich af of de daling niet aannemelijk kan worden gemaakt door meer dan alleen het gelijktijdig optreden met de invoering van het RVP (criterium 5a). Zo zegt participant 11:

Ik vind het vervelende van het eerste stuk dat er een link wordt gelegd naar uitsluitend het Rijksvaccinatieprogramma en het dalen van infectieziekten, omdat in de periode

dat de infectieziekten naar beneden gingen, ook de hygiëne heel erg verbeterde. Dus dat vind ik... het is voor mij wel én-én. [...] Vaccineren zal er zeker aan hebben bijgedragen, maar hoe groot die rol is, kan ik niet goed inschatten.

Participant 3 en 7 beoordelen het argument door te wijzen op alternatieve verklaringen voor de daling (criterium 5b). Participant 6 vraagt zich af wat de absolute aantallen zijn, zodat hij beter kan bepalen hoe groot het effect is (criterium IIIa). Ten slotte merkt participant 8 op dat ze het goed vindt dat er iets is ontwikkeld om kinderen te beschermen (criterium 7a), onafhankelijk van of vaccineren (niet) goed is.

Argumentatie op basis van tekens wordt één keer gebruikt in de tekst, namelijk in de alinea ‘laat u uw kind ook vaccineren?’. Enkel participant 10 herkende dit als argument. Bij de beoordeling hiervan gaf zij aan het een duidelijke stelling te vinden, maar nog wel op zoek te gaan naar meer informatie (criterium IIIa).

Argumentatie op basis van correlatie wordt gebruikt in de alinea ‘twijfels over vaccineren?’. Participant 1 en 5 beoordelen het argument door te wijzen op verschillen tussen de vergelijking die gemaakt wordt (criterium 14b). Zo wijst participant 5 bijvoorbeeld op het verschil tussen de kans om te overlijden aan mazelen (één infectieziekte) en de kans om te overlijden aan alle ernstige bijwerkingen van vaccinaties (in plaats van de kans om te overlijden aan bijwerkingen van één vaccinatie). Participant 3 en 6 beoordelen het argument op basis van (het ontbreken van) andere informatie (criterium IIIa).

Argumentatie op basis van regels

Argumentatie op basis van een waarderingsregel wordt één keer in de voorlichtingstekst gebruikt, namelijk in de alinea over de farmaceutische industrie. Participant 3 en 12 beoordelen het argument op basis van de aanvaardbaarheid van de waarderingsregel (criterium 6a). Beiden geven aan dat er wel economische belangen zijn, maar dat dit niet van invloed hoeft te zijn op het RVP (participant 3) of de keus hoeft te beïnvloeden om te vaccineren (participant 12). Naast de aanvaardbaarheid van de waarderingsregel beoordelen veel participanten (3, 5, 6 en 7) het argument op basis van andere relevante eigenschappen en omstandigheden (criterium 6b). Zo wijzen zij op de indirecte invloed van de farmaceutische industrie op het RVP, bijvoorbeeld via onderzoek waarop de Gezondheidsraad haar advies baseert. In het verlengde hiervan beoordelen verschillende participanten (1, 4, 8 en 10) het argument op basis van andere informatie die dit argument minder aannemelijk maakt (criterium IIIa). Zo zegt participant 4:

Ik heb tijdens mijn studie een heel paper geschreven over de invloed en rol van de farmaceutische industrie en de economische belangen op de gezondheidszorg. Ik heb eigenlijk geen een argument gevonden die dat ontkracht. Dus dat zit natuurlijk in mijn achterhoofd. Dus als ik dit lees denk ik 'ja dat kunnen jullie wel zeggen, maar dat klopt niet helemaal'.

Ten slotte geeft participant 11 aan dat zij het argument te negatief vindt tegenover organisaties die kritisch staan tegenover vaccineren en dat zij het met de critici eens is dat de farmaceutische industrie bepaalde belangen heeft. Met andere woorden: zij lijkt het voorbeeld niet typerend te vinden voor de conclusie (criterium 13a).

Argumentatie op basis van gedragsregels wordt gebruikt in de alinea 'laat u uw kind ook vaccineren?'. Zowel participant 1, 2, en 4 beoordelen dit argument op basis van de aanvaardbaarheid van de gedragsregel (criterium 7a). Hierbij focussen zij echter op verschillende delen van het argument. Zo focussen participant 1 en 4 op het feit dat vaccineren vrijwillig is, terwijl participant 2 focust op een gezonde start in het leven voor kinderen. Participant 7, 9 en 11 wijzen bij de beoordeling van het argument op een ander relevant feit dat in dit verband nog belangrijk is (criterium 7b), namelijk de mate waarin vaccineren écht vrijwillig is. Zo zegt participant 9: "[...] je kunt je afvragen 'hoe vrijwillig is het nog als mensen zo'n stempel drukken op niet vaccineren of toch wel heel duidelijk laten merken dat de beslissing die ik neem, voor hun gevoel ook gevolgen kan hebben voor hun kinderen'." Participant 10 merkt op dat ze het opvallend vindt dat vaccineren vrijwillig is, gezien de voordelen van vaccineren en de nadelen van niet vaccineren die in de voorlichtingstekst beschreven worden (criterium 7d). Desondanks geeft ze aan wel voor een vrije keus te zijn. Ten slotte leken een aantal andere zinnen in de voorlichtingstekst ook als argumentatie op basis van gedragsregels beoordeeld te worden, ondanks dat deze niet als argument bedoeld zijn. Zo gaven participant 2 en 10 aan dat inderdaad iedere ouder het beste wil voor zijn kind (de eerste zin in de alinea 'twijfels over vaccineren?'; criterium 7a) en merkte participant 10 op dat iedereen zijn kind wil beschermen tegen infectieziekten (titel van de voorlichtingstekst; criterium 7a).

Pragmatische argumentatie

Argumentatie op basis van voordelen wordt in de voorlichtingstekst verschillende keren gebruikt. In de eerste alinea van de tekst, 'waarom is vaccineren belangrijk?', wordt dit argument door de participanten ook als argument herkend. Opvallend is dat de participanten veel verschillende criteria gebruiken voor de beoordeling ervan. Zo zetten participant 2 en 11

vraagtekens bij de effectiviteit van vaccinaties (criterium 8b), terwijl participant 8, 9, 10 en 12 aangeven het sterk te vinden dat vaccineren kinderen beschermt tegen ernstige infectieziekten (criterium 8a). Participant 1 beoordeelt het argument op basis van andere informatie die dit argument meer aannemelijk maakt (criterium IIIa), namelijk dat uitbraken van infectieziekten vaak bij een lagere vaccinatiegraad voorkomen. Twee participanten (9 en 11) wijzen op de nadelen van vaccineren (criterium 8e). Zo zegt participant 9: *“Als ik het heb over met name de kinderziekten [...] dan vind ik juist doordat het overgrote deel is ingeënt, het risico voor de kinderen die niet ingeënt zijn groter is geworden. Die krijgen het namelijk niet meer op jonge leeftijd.”* Ten slotte geeft participant 7 aan dat er andere middelen zijn om een kind te beschermen (criterium 8f) en wijst participant 10 erop dat zij geen invloed kan uitoefenen op het besluit van andere ouders om (niet) te vaccineren (criterium 8c).

Argumentatie op basis van nadelen wordt twee keer gebruikt in de voorlichtingstekst, namelijk in de eerste alinea van ‘waarom is vaccineren belangrijk?’. Verschillende participanten (3, 6 en 8) beoordelen het argument op basis van de volledigheid van informatie (criterium IIIa). Zo vraagt participant 6 zich bijvoorbeeld af hoe groot de kans is op blijvende beperkingen of overlijden door infectieziekten. Ten slotte wijzen participant 8 en 9 erop dat zij inderdaad willen voorkomen dat een kind ziek wordt (criterium 9a) en geeft participant 3 aan dat zij het aannemelijk vindt dat wanneer een kind een infectieziekte krijgt het inderdaad het risico loopt op blijvende beperkingen of overlijden (criterium 1a).

Middel-doel-argumentatie wordt gebruikt in de eerste alinea bij ‘beschermen tegen meerdere ziekten met 1 prik’. De meeste participanten (1, 2, 6, 7, 8, 9 en 11) beoordelen het argument op basis van de nadelen van combinatievaccins (criterium 8e), bijvoorbeeld door zich af te vragen of een combinatievaccin juist niet meer belastend is voor het immuunsysteem dan losse vaccinaties of door erop te wijzen dat het nadeel van combinatievaccins is dat de vrijheid om af te wijken van het RVP wordt beperkt. Participant 1 en 10 wijzen daarentegen ook op de positieve kant van combinatievaccins, namelijk dat een kind minder vaccinaties krijgt (criterium 8a). Participant 3 lijkt bij de beoordeling van het argument vraagtekens te zetten bij de mate waarin bijwerkingen van vaccinaties ongewenst zijn (criterium 9a). Zij zegt hierover: *“Als de bijwerkingen met name koorts en huilen zijn, dan zou ik liever hebben dat ze de vaccins allemaal los krijgen, omdat er dan een minder groot effect is op het immuunsysteem.”* Twee participanten (7 en 8) geven aan dat combinatievaccins waarschijnlijk vanuit financiële overwegingen worden gegeven en niet vanuit het belang van het kind (criterium 12f). Ten slotte geeft participant 5 aan dat zij combinatievaccins als een effectief middel ziet om het kind met minder hulpstoffen in

aanraking te laten komen (criterium 8b), terwijl participant 12 zich juist afvraagt waarom een combinatievaccin minder kans op bijwerkingen geeft dan losse vaccinaties (criterium IIIa).

Ongebonden argumentatie

Argumentatie op basis van autoriteit wordt gebruikt in de alinea ‘zijn vaccinaties veilig?’.

Verschillende participanten (2, 4, 7 en 8) plaatsten vraagtekens bij de mate waarin het onderzoek onafhankelijk is dan wel bij de mate waarin vaccinaties echt veilig zijn, gezien de belangen van de farmaceutische industrie (criterium 12f). Participant 12 beoordeelt deze alinea meer in het algemeen, door aan te geven dat hij vertrouwen heeft in de overheidsinstanties (criterium 12e en 12f). Participant 11 beoordeelt het argument door vraagtekens te zetten bij de deskundigheid van de hoogleraar (criterium 12e) en bij de veiligheid van vaccinaties, gezien de hulpstoffen die in de vaccinaties zitten (criterium IIIa).

Twee participanten (9 en 10) geven aan te twijfelen aan de veiligheid van vaccinaties op basis van andere beschikbare artikelen dan wel verder onderzoek te willen doen of vaccinaties echt veilig zijn (criterium 12d). Participant 1 geeft aan dat de veiligheid van vaccinaties voor ieder kind anders is (criterium 13c), terwijl participant 2 bij de beoordeling van het argument wijst op de verschillen tussen vaccinaties en het op een natuurlijke manier in aanraking komen met infectieziekten (criterium 14b): *“Het enge van vaccinaties is dat het meteen binnen wordt gebracht, terwijl normaal als een stof, voordat het in het bloed komt, is het eerst een aantal andere barrières voorbij gegaan. Dat wordt hier zomaar voorbij gelopen, door direct in te enten.”* Ten slotte lijkt participant 10 het logo van het RIVM als een autoriteitsargument te beoordelen. Zij zet namelijk vraagtekens bij de mate waarin de adviezen vanuit de Rijksoverheid nog actueel zijn (criterium 12d).

Argumentatie op basis van voorbeelden wordt één keer in de voorlichtingstekst gebruikt, namelijk in de alinea waar het onderzoek van Wakefield ter discussie wordt gesteld. Verschillende participanten (5, 6 en 12) vragen zich af of het onderzoek van Wakefield typerend is voor de klasse waarop de conclusie betrekking heeft (criterium 13a). Enigszins in het verlengde hiervan geven verschillende participanten (5, 7 en 9) tegenvoorbeelden waaruit blijkt dat er wel een verband is tussen autisme en vaccineren of waaruit blijkt dat ook bij het onderzoek van het RIVM kritische vragen gesteld kunnen worden (criterium 13b). Participant 10 en 11 beoordelen het argument door aan te geven dat de conclusie verder gaat dan het voorbeeld van Wakefield rechtvaardigt. Ten slotte zeggen participant 6 en 10 dat ze, op basis van andere informatie, niet het idee hebben dat er een (sterk) verband is tussen vaccinaties en autisme (criterium IIIa).

De laatste soort argumentatie die in de voorlichtingstekst gebruikt wordt, is argumentatie op basis van analogie (hier wordt een vergelijking gemaakt tussen virussen waarmee een baby allemaal in aanraking komt en combinatievaccins). De meeste participanten (1, 2, 4, 5 en 6) beoordelen dit argument op basis van andere informatie die dit argument meer of minder aannemelijk maakt (criterium IIIa). Zo geeft participant 4 bijvoorbeeld aan dat vanuit de antroposofie gezien een baby juist heel kwetsbaar is en zegt participant 5 dat er onderzoeken zijn waaruit blijkt dat *“het aantal antistoffen in je lichaam niet wil zeggen dat je die ziekte niet kan krijgen of dat je die ziekte minder erg kan doormaken, terwijl dat een beetje de theorie is waarop heel het vaccinatieprogramma gebaseerd is.”* Vier participanten (3, 5, 10 en 11) wijzen op verschillen tussen een combinatievaccin en het op een normale manier in aanraking komen met bacteriën en virussen (criterium 14b). Zo zegt participant 3:

Een prikje doen ze onder de spier, zo wordt het ingespoten. Op een normale manier, hoe jij en ik en een kindje via de buitenlucht in aanraking komen met bacteriën en virussen, is heel anders. Ik weet niet in hoeverre je dat met elkaar mag vergelijken. Want dit is heel heftig, het wordt ingespoten...

Drie participanten (3, 7 en 11) beoordelen dit argument op basis van voorbeelden die ondergraven dat het immuunsysteem van een jonge baby combinatievaccins gemakkelijk aan kan (criterium 13b). Ten slotte vraagt participant 9 zich af of het op natuurlijke manier in aanraking komen met een infectieziekte wel hetzelfde is als het inspuiten door middel van een vaccinatie (criterium 14a) en wijst participant 12 erop dat er mogelijk nog andere factoren zijn die kans op bijwerkingen beïnvloeden, zoals de genen van de ouders (criterium 1b).

Overige bevindingen

Aan het begin van dit onderzoek is een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten voorlichting: informatieve voorlichting, educatieve voorlichting en persuasieve voorlichting. Uit de interviews blijkt dat verschillende participanten (1, 4, 6, 7, 8, 11 en 12) het persuasieve karakter van de voorlichtingstekst niet lijken te waarderen. Zij vonden de tekst te eenzijdig en te sturend. Liever zouden zij meer complete informatie krijgen, zodat ouders zelf een weloverwogen keuze kunnen maken. Zo gaven zij bijvoorbeeld aan dat gewezen kan worden op de mogelijkheid om een aangepast vaccinatieprogramma te volgen, er meer aandacht besteed kan worden aan de bijwerkingen van vaccinaties en aan de risico's

van infectieziekten. Hiermee lijken de participanten de voorkeur te geven aan een meer informatief karakter van de voorlichtingstekst in plaats van het huidige persuasieve karakter.

Het tweede wat opviel tijdens de interviews was dat verschillende participanten (2, 4, 5, 6, 8 en 10) aangaven een bronvermelding te missen in de voorlichtingstekst en dat zij het fijn zouden vinden als de tekst visueel vormgegeven zou worden, bijvoorbeeld door middel van tabellen en grafieken (participant 4, 5, 6, en 10). Enigszins in het verlengde hiervan gaven enkele participanten (7, 8 en 10) aan de voorlichtingstekst een lastige tekst te vinden.

Ten slotte gebruikten verschillende participanten twee algemene evaluatiecriteria voor de beoordeling van de verschillende soorten argumentatie die niet direct teruggekoppeld kunnen worden naar de criteria die in de literatuur onderscheiden worden. Het eerste criterium dat door verschillende participanten wordt gebruikt (1, 3, 5, 7 en 9), betreft de gedegenheid van het onderzoek. Zo vraagt participant 1 zich af hoe gedegen het onderzoek is waaruit blijkt dat vaccinaties veilig zijn en zet participant 9 vraagtekens bij de gedegenheid van onderzoek waaruit blijkt dat het immuunsysteem van een jonge baby combinatievaccins gemakkelijk aan kan. In tegenstelling tot de criteria bij autoriteitsargumentatie, waar de nadruk ligt op een persoon als autoriteit, ligt de focus bij dit criterium op het onderzoek. Bij ‘beperkingen en vervolgonderzoek’ wordt hier meer aandacht aan besteed. Het tweede criterium dat door verschillende participanten wordt gebruikt (3, 4, 6, 8 en 11), heeft betrekking op de duidelijkheid van bepaalde woorden in de argumentatie. Zo vragen verschillende participanten zich bijvoorbeeld af wat wordt bedoeld met ‘veilig’ of ‘ernstig’.

Conclusie en discussie

De centrale vraag van dit onderzoek is: welke evaluatiecriteria gebruiken ouders met vragen en zorgen over vaccinaties uit het RVP tot en met 11 jaar, voor het beoordelen van argumenten voor het RVP? Om deze vraag te kunnen beantwoorden, is eerst door middel van een corpusanalyse nagegaan welke argumentatiesoorten gebruikt worden in de vaccinatievoorlichting. Hieruit blijkt dat dertien van de veertien verschillende soorten argumentatie die in dit onderzoek onderscheiden zijn, gebruikt worden (enkel dilemma argumentatie wordt niet gebruikt). Op basis hiervan is vervolgens een voorlichtingstekst ontworpen waarin de dertien verschillende soorten argumentatie zijn verwerkt (de definitieve tekst is te vinden in bijlage 2). Ten slotte is door middel van interviews nagegaan welke evaluatiecriteria de participanten gebruiken voor het beoordelen van de verschillende argumenten in de voorlichtingstekst. Op basis hiervan kan antwoord gegeven worden op de centrale vraag van dit onderzoek. Uit de interviews blijkt dat de meeste evaluatiecriteria die in

de literatuur onderscheiden worden, ook door de ouders worden gebruikt (in bijlage 5 wordt dit overzichtelijk weergegeven). Echter, in tegenstelling tot in de literatuur, lijken de criteria niet per definitie gebonden te zijn aan een bepaald soort argumentatie. In aanvulling hierop gebruikten verschillende ouders twee algemene evaluatiecriteria die niet direct teruggekoppeld kunnen worden naar de criteria die in de literatuur onderscheiden worden, namelijk: de gedegenheid van onderzoek en de duidelijkheid van bepaalde woorden in de argumentatie.

De hiervoor beschreven resultaten zijn niet alleen interessant voor vaccinatievoorlichters (aan het einde van dit onderzoek wordt hier meer aandacht aan besteed), maar leveren ook een bijdrage aan sociaal psychologisch onderzoek. De resultaten geven namelijk meer inzicht in wat centrale verwerking van een voorlichtingsboodschap, waar argumenten zorgvuldig geëvalueerd worden, precies inhoudt.

Ten slotte levert dit onderzoek een bijdrage aan de argumentatieleer. Uit de resultaten blijkt namelijk dat discussianten die geen trainingen hebben gehad in de argumentatieleer, veelal dezelfde criteria gebruiken als in de literatuur onderscheiden worden. Deze bevindingen sluiten gedeeltelijk aan bij het onderzoek van Schellens et al. (2017) waaruit eveneens blijkt dat veelal dezelfde criteria gebruikt worden als in de literatuur. Echter, in tegenstelling tot in dit onderzoek, blijkt uit hun onderzoek dat de criteria die gebruikt worden wel bij een bepaald soort argumentatie horen. In ‘beperkingen en vervolgonderzoek’ wordt hier meer aandacht aan besteed.

Beperkingen en vervolgonderzoek

De meerderheid van de participanten die aan dit onderzoek heeft deelgenomen, heeft de Nederlandse nationaliteit, Nederlands als eerste taal en een hbo- of universitaire opleiding. Het is mogelijk dat mensen met andere culturele achtergronden en een ander opleidingsniveau andere criteria gebruiken om argumenten te beoordelen (Hoeken, Hornikx & Hustinx, 2009, p. 203, pp. 206-214; Schellens et al., 2017, p. 669). Zo verschillen culturen bijvoorbeeld in het belang dat zij aan een bepaalde waarde hechten (Hoeken et al., 2009, p. 203), wat de beoordeling van argumentatie op basis van regels kan beïnvloeden. Gezien het feit dat de Nederlandse bevolking steeds internationaler wordt en het grootste deel van de Nederlandse bevolking middelbaar is opgeleid (havodiploma, vwo-diploma of een afgeronde mbo-opleiding op niveau 2, 3 of 4) (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2018a; CBS, 2018b), kan in eventueel vervolgonderzoek nagegaan worden of cultuurverschillen en het opleidingsniveau van invloed zijn op de criteria die ouders gebruiken om argumenten voor (niet) vaccineren te beoordelen.

De participanten die voor dit onderzoek benaderd zijn, zijn ouders met vragen en zorgen over het RVP tot en met 11 jaar. In eerste instantie is geprobeerd om alleen contact te leggen met ouders die nog in verwachting zijn van een kind, omdat zij nog geen definitieve beslissing hebben genomen om hun kind (niet) te vaccineren. Uit recent onderzoek van Hoeken en Van Vught (2014) blijkt namelijk dat mensen de evaluatiecriteria, die in de argumentatieleer worden onderscheiden, vooral gebruiken ter ondersteuning van het standpunt dat zij verdedigen. Het bleek echter niet gemakkelijk om met die doelgroep in contact te komen. Om deze reden zijn ook ouders benaderd die weloverwogen hebben besloten om hun kind (niet) te vaccineren. Uiteindelijk zijn er interviews gehouden met ouders die nog in verwachting zijn van een kind, ouders die hebben besloten om hun kind niet te vaccineren, ouders die besloten om hun kind wel te vaccineren en ouders die besloten hebben om een aangepast vaccinatieprogramma te volgen. Op deze manier is geprobeerd een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de criteria die gebruikt worden om argumenten voor het RVP te beoordelen. Ondanks het feit dat de ouders in dit onderzoek veelal dezelfde criteria lijken te gebruiken, zou in eventueel vervolgonderzoek nagegaan kunnen worden of er verschillen zijn tussen de hiervoor beschreven groepen.

In dit onderzoek zijn veertien verschillende soorten argumentatie en de daarbij behorende evaluatiecriteria van elkaar onderscheiden (zie bijlage 1). Het onderscheid tussen deze verschillende argumentatiesoorten is echter niet eenvoudig. Tijdens de corpusanalyse zijn de argumenten gecodeerd op basis van de inhoud van het argument en niet op basis van de vorm. Zo staat op de website van de Vaccinatieraad (2014a) een verhaal van een moeder met een zoontje dat koortsstuipen kreeg na de vaccinaties. Aangezien de moeder geen andere verklaring voor deze koortsstuipen ziet dan de vaccinaties, is dit argument gecodeerd als argumentatie van tijd naar causaliteit. Wanneer het argument gecodeerd was op basis van de vorm waarin het gepresenteerd wordt, had het gecodeerd kunnen worden als argumentatie op basis van voorbeelden. Dat de verschillende argumentatiesoorten lastig van elkaar zijn te onderscheiden, verklaart mogelijk dat de resultaten van de corpusanalyse niet overeenkomen met de resultaten van Schellens en De Jong (2000). Uit hun onderzoek blijkt namelijk dat pragmatische argumentatie in al het bestudeerde materiaal gebruikt wordt, terwijl dat in dit onderzoek niet het geval is.

In de voorgaande alinea is beschreven dat het onderscheid tussen de verschillende soorten argumentatie niet eenvoudig is. Dit verklaart mogelijk ook dat de criteria die door de participanten werden gebruikt om argumenten voor het RVP te beoordelen niet per definitie gebonden zijn aan een bepaald soort argumentatie. Deze bevindingen sluiten gedeeltelijk aan

bij het onderzoek van Schellens et al. (2017, p. 697), waaruit eveneens blijkt dat veelal dezelfde criteria gebruikt worden als in de literatuur. Opvallend is dat uit hun onderzoek, in tegenstelling tot in dit onderzoek, ook blijkt dat mensen zonder achtergrond in de argumentatieer wel gebruik maken van evaluatiecriteria die bij een bepaald soort argumentatie horen. Deze tegenstrijdige bevindingen kunnen mogelijk verklaard worden door de gebruikte methode. In het onderzoek van Schellens et al. (2017) werd tijdens de interviews namelijk één soort argumentatie ter beoordeling voorgelegd, terwijl in dit onderzoek dertien verschillende argumentatiesoorten ter beoordeling voorgelegd werden. Eventueel vervolgonderzoek zou verder kunnen verduidelijken in welke mate mensen, zonder achtergrond in de argumentatieer, in staat zijn om verschillende argumentatiesoorten van elkaar te onderscheiden en in welke mate zij evaluatiecriteria gebruiken die bij een specifiek argumentatiesoort horen.

In de resultatensectie is beschreven dat één van de twee criteria die niet direct teruggekoppeld kunnen worden naar de criteria die in de literatuur onderscheiden worden, de gedegenheid van het onderzoek betreft. In tegenstelling tot de evaluatiecriteria bij autoriteitsargumentatie wordt het argument hier namelijk niet beoordeeld op basis van een persoon, maar op basis van een onderzoek als autoriteit. Zo kan bijvoorbeeld een autoriteitsargument, waarin een hoogleraar een onderzoek aanhaalt, niet alleen beoordeeld worden op basis van de deskundigheid van de hoogleraar, maar ook op de gedegenheid van het onderzoek dat aangehaald wordt. In eventueel vervolgonderzoek zou nagegaan kunnen worden in welke mate inderdaad een onderscheid gemaakt wordt tussen een persoon als autoriteit, een onderzoek als autoriteit en een combinatie hiervan.

Tijdens de interviews werd door de participanten zelden expliciet gebruik gemaakt van de evaluatiecriteria zoals die in de literatuur onderscheiden worden. Een belangrijke vraag die daarom gesteld kan worden, is in welke mate de interpretatie van de interviews te veel gericht is geweest op het identificeren van de evaluatiecriteria. Het is niet mogelijk om dit helemaal uit te sluiten. Echter, dat er ook evaluatiecriteria zijn gevonden die niet direct teruggekoppeld kunnen worden naar de literatuur, duidt op een zekere onbevangenheid tijdens het interpreteren van de interviews. Desondanks worden in dit onderzoek, net als in het onderzoek van Schellens et al. (2017, p. 698), geen conclusies getrokken over het aantal keer dat de evaluatiecriteria gebruikt worden. De belangrijkste conclusie is dát de criteria door de participanten worden gebruikt.

Betekenis voor vaccinatievoorlichters

Wat is de betekenis van dit onderzoek voor vaccinatievoorlichters? Ten eerste kunnen zij tijdens het ontwerpen van een persuasieve voorlichtingstekst nagaan of de argumenten als redelijk beschouwd mogen worden op basis van de evaluatiecriteria die in de literatuur onderscheiden worden (zie bijlage 1). Zo kan bijvoorbeeld geanticipeerd worden op mogelijke alternatieve verklaringen die de lezer kan aandragen voor een daling in infectieziekten of op vraagtekens die de lezer kan plaatsen bij de gedegenheid van een onderzoek dat aangehaald wordt. Ten tweede zou het persuasieve karakter van de huidige vaccinatievoorlichting enigszins aangepast kunnen worden naar voorlichting met een meer informatief karakter. Uit de interviews blijkt namelijk dat verschillende participanten het persuasieve karakter van de voorlichtingstekst niet lijken te waarderen. Een dergelijke aanpassing betekent dat minder geprobeerd wordt om invloed uit te oefenen op de lezer om (niet) te vaccineren en dat meer aandacht wordt besteed aan het geven van informatie over bijvoorbeeld de mogelijkheid om een aangepast vaccinatieprogramma te volgen. Ook zou meer informatie gegeven kunnen worden over de mogelijke bijwerkingen van vaccinaties en de mogelijke risico's van infectieziekten. Het is echter belangrijk om te voorkomen dat de lezer te veel informatie krijgt, wat ten koste gaat van het besluitvormingsvermogen (Eppler & Mengis, 2004, p. 326). Enigszins in het verlengde van het voorgaande gaven verschillende participanten aan een bronvermelding te missen. Ten derde kan daarom in de voorlichtingsteksten meer verwezen worden naar de bronnen die geraadpleegd zijn, zodat mensen eventueel het onderzoek zelf na kunnen lezen. Bovendien is dit een relatief eenvoudige manier om te voorkomen dat lezers te veel informatie krijgen, maar toch de mogelijkheid hebben om zich verder te verdiepen in het onderwerp. Ten vierde zouden de voorlichtingsteksten visueel vormgegeven kunnen worden, bijvoorbeeld door middel van tabellen en grafieken. Ten vijfde gaf een aantal participanten tijdens de interviews aan dat de tekst soms lastig te begrijpen was. Vaccinatievoorlichters kunnen daarom proberen om de voorlichtingstekst op taalniveau B1 te schrijven, het niveau dat de overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking begrijpt (CommunicatieRijk, z.j.). Ten slotte merkten verschillende participanten op dat iedereen het beste wil voor zijn kind, maar dat het de vraag is of vaccinaties het beste middel zijn om het doel te bereiken. In de vaccinatievoorlichting kan daarom meer aandacht besteed worden aan de middelen om een kind te beschermen tegen ernstige infectieziekten in plaats van aan het doel. Uit de interviews blijkt namelijk dat voor de meeste ouders het doel niet ter discussie staat.

Referenties

- Aberdein, A. (2005). The Uses of Argument in Mathematics. *Argumentation*, 19(3), 287-301.
- CommunicatieRijk. (z.j.). *Taalniveau B1*. Geraadpleegd 22 juni 2018, op <https://www.communicatierijk.nl/vakkennis/r/rijkswebsites/aanbevolen-richtlijnen/taalniveau-b1>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018a). *Maatschappij: Cijfers – Bevolking*. Geraadpleegd 7 juli 2018, op <https://longreads.cbs.nl/trends18/maatschappij/cijfers/bevolking/>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018b). *Maatschappij: Cijfers – Onderwijs*. Geraadpleegd 7 juli 2018, op <https://longreads.cbs.nl/trends18/maatschappij/cijfers/onderwijs/>.
- EenVandaag. (2016). *RIVM: 2 miljoen tegen vaccinatietwijfel*. Geraadpleegd 5 maart 2018, op <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/rivm-2-miljoen-tegen-vaccinatietwijfel/>.
- Eppler, J. M., & Mengis, J. (2004). The Concept of Information Overload: A Review of Literature from Organization Science, Accounting, Marketing, MIS, and Related Disciplines. *The Information Society*, 20(5), 325-344.
- Hoeken, H. (2001). Logos, Ethos en Pathos in sociaal-wetenschappelijk onderzoek. *Lampas: tijdschrift voor Nederlandse classici*, 34(4/5), 424-439.
- Hoeken, H., Hornikx, J., & Hustinx, L. (2009). *Overtuigende teksten: Onderzoek en ontwerp*. Bussum: Coutinho.
- Hoeken, H., & Vught, M. van. (2014). Het bevooroordeelde gebruik van argumentatieschemaspecifieke criteria: Hangt argumentkwaliteit af van het standpunt van de gebruiker? *Tijdschrift voor taalbeheersing*, 36(1), 87-105.
- Jong, M. de., & Schellens, P. J. (1995). *Met het oog op de lezer: Pretestmethoden voor schriftelijk voorlichtingsmateriaal*. Amsterdam: Thesis Publishers.
- Kamoen, N., Holleman, B., & Bergh, H. van. den. (2007). Hoe makkelijk is een niet moeilijke tekst? Een meta-analyse naar het effect van vraagformulering in tekstevaluatieonderzoek. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 29(4), 314-332.
- Koelen, M., & Martijn, C. (1994). Persuasieve voorlichting. In N. G. Röling, D. Kuiper, & R. Janmaat (Red.), *Basisboek voorlichtingskunde* (pp. 217-239). Amsterdam: Boom.
- Kouwenhoven, A., & Voormolen, S. (2016). Waarom de overheid investeert in reclame voor vaccinatie. *NRC.nl*. Geraadpleegd 1 maart 2018, op <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/11/17/waarom-de-overheid-investeert-in-reclame-voor-vaccinatie-5333159-a1532275>.

- Nederlandse Omroep Stichting. (2016a). *Twee miljoen voor meer uitleg over vaccinaties*. Geraadpleegd 1 maart 2018, op <https://nos.nl/artikel/2143512-twee-miljoen-voor-meer-uitleg-over-vaccinaties.html>.
- Nederlandse Omroep Stichting. (2016b). *RIVM: twijfelende ouder met vragen over vaccinatie serieus nemen*. Geraadpleegd 1 maart 2018, op <https://nos.nl/artikel/2143550-rivm-twijfelende-ouder-met-vragen-over-vaccinatie-serieus-nemen.html>.
- Nederlandse Omroep Stichting. (2017). *RIVM: moeilijk om vinger te leggen op daling vaccinaties*. Geraadpleegd 21 februari 2018, op <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2179652-rivm-moeilijk-om-vinger-te-leggen-op-daling-vaccinaties.html>.
- Nederlandse Publieke Omroep. (2016). *Vaccineren: wel of niet*. Geraadpleegd 10 maart 2018, op https://www.npo.nl/vaccineren-wel-of-niet/17-11-2016/POMS_VARA_6065771.
- Nederlandse Vereniging Kritisch Prikken. (z.j.a). *Inenting en ziekten (met bijsluiters)*. Geraadpleegd 21 februari 2018, op <https://www.nvkp.nl/inenting-ziekten/>.
- Nederlandse Vereniging Kritisch Prikken. (z.j.b). *Over NVKP*. Geraadpleegd 10 mei 2018, op <https://www.nvkp.nl/over-nvkp/>.
- Nederlandse Vereniging Kritisch Prikken. (z.j.c). *Heeft het niet vaccineren van kinderen nadelige gevolgen?* Geraadpleegd 28 april 2018, op <https://www.nvkp.nl/veelgestelde-vragen/over-het-rijksvaccinatieprogramma/heeft-het-niet-vaccineren-van-kinderen-nadelige-gevolgen/>.
- NEMO Kennislink. (2016). *Antwoorden aan bezorgde ouders over vaccineren*. Geraadpleegd 14 maart 2018, op <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/antwoorden-aan-bezorgde-ouders-over-vaccineren/>.
- Petty, R.E., & Cacioppo, J. T. (1986). *Communication and persuasion. Central and peripheral routes to attitude change*. New York: Springer.
- Röling, N. G., & Kuiper, D. (1994). Wat is voorlichting? In N. G. Röling, D. Kuiper, & R. Janmaat (Red.), *Basisboek voorlichtingskunde* (pp. 17-36). Amsterdam: Boom.
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2010). *Bezwaren tegen vaccinaties*. Geraadpleegd 5 maart 2018, op <https://www.rivm.nl/dsresource?objectid=9d5a7af8-cc1c-452e-a364-6a6db2d36ed3&type=org&disposition=inline>.
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2015). *Bescherm uw kind tegen 12 infectieziekten: Rijksvaccinatieprogramma*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2016). *Historisch onderzoek naar afname van sterfte door vaccinatie*. Geraadpleegd 29 april 2018, op https://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Algemeen_Actueel/Nieuwsberichten/2016/Historisch_onderzoek_naar_afname_van_sterfte_door_vaccinatie.
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2017a). *Vaccinatiegraad en jaarverslag Rijksvaccinatieprogramma Nederland 2016*. Geraadpleegd 26 februari 2018, op <https://www.rivm.nl/dsresource?objectid=2807c63f-3223-4f2e-b488-7e3126b03072&type=pdf&disposition=inline>.
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2017b). *Risico op mazelenuitbraken neemt toe met dalende vaccinatiegraad*. Geraadpleegd 1 maart 2018, op https://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Algemeen_Actueel/Nieuwsberichten/2017/Risico_op_mazelenuitbraken_neemt_toe_met_dalende_vaccinatiegraad.
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2018). *Richtlijn Uitvoering RVP 2018: Professionele standaard voor RVP-vaccinaties*. Geraadpleegd 28 februari 2018, op <https://www.rivm.nl/dsresource?objectid=de5811d0-6aa4-47b0-9eee-4b6aa48115ab&type=pdf&disposition=inline>.
- Rijksvaccinatieprogramma. (2018a). *Bij twijfel over vaccinatie*. Geraadpleegd 21 februari 2018, op <https://rijksvaccinatieprogramma.nl/vaccinaties/twijfels>.
- Rijksvaccinatieprogramma. (2018b). *Op het consultatiebureau*. Geraadpleegd 30 mei 2018, op <https://rijksvaccinatieprogramma.nl/over-het-programma/consultatiebureau>.
- Rijksvaccinatieprogramma. (2018c). *Over het Rijksvaccinatieprogramma*. Geraadpleegd 26 april 2018, op <https://rijksvaccinatieprogramma.nl/over-het-programma>.
- Rijksvaccinatieprogramma. (2018d). *Beschermen tegen infectieziekten*. Geraadpleegd 26 april 2018, op <https://rijksvaccinatieprogramma.nl/infectieziekten>.
- Rijksvaccinatieprogramma. (2018e). *Vaccinaties tegen infectieziekten*. Geraadpleegd 26 april 2018, op <https://rijksvaccinatieprogramma.nl/vaccinaties>.
- Rijksvaccinatieprogramma. (2018f). *Bijwerkingen van vaccinaties*. Geraadpleegd 30 april 2018, op <https://rijksvaccinatieprogramma.nl/bijwerkingen>.
- RTL-nieuws. (2016). *Steeds minder ouders laten hun kinderen inenten. Terecht?* Geraadpleegd 14 maart 2018, op <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/steeds-minder-ouders-laten-hun-kinderen-inenten-terecht>.

- Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., ..., Jinks, C. (2017). Saturation in qualitative research: Exploring its conceptualization and operationalization. *Quality & Quantity*. First online. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>
- Schellens, P. J. & Verhoeven, G. (1994). *Argument en tegenargument: Een inleiding in de analyse en beoordeling van betogende teksten* (Tweede druk). Groningen: Martinus Nijhoff.
- Schellens, P. J. & Jong, M. de. (2000). Soorten argumenten in de voorlichting. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 22(4), 288-308.
- Schellens, P. J., Šorm, E., Timmers, R., & Hoeken, H. (2017). Laypeople's Evaluation of Arguments: Are Criteria for Argument Quality Scheme-Specific? *Argumentation*, 31(4), 681-703.
- Spooren, W. & Degand, L. (2010). Coding coherence relations: Reliability and validity. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 6(2), 241-266.
- Vaccinatieraad. (2014a). *Koortsstuipe door vaccineren*. Geraadpleegd 25 april 2018, op <http://www.vaccinatieraad.nl/2014/01/koortsstuipe-door-vaccineren/>.
- Vaccinatieraad. (2014b). *Verontruste moeder schrijft kritische brief aan consultatiebureau*. Geraadpleegd 25 april 2018, op <http://www.vaccinatieraad.nl/2014/01/brief-consultatiebureau-moeder/>.
- Vaccin Vrij. (z.j.). *Rijksvaccinatieprogramma (RVP): Tien redenen om na te denken over vaccineren*. Geraadpleegd 21 februari 2018, op <https://www.vaccinvrij.nl/rijksvaccinatieprogramma-rvp/>.
- Verhoeven, G., & Schellens, P.J. (2013). Argumentatieanalyse. In J. Karreman & R. van Enschoot (Red.), *Tekstanalyse: Methoden en toepassingen* (pp. 149-196). Assen: Van Gorcum.

Bijlagen

Bijlage 1: codeboek³

Algemene evaluatiecriteria

- I. Aanvaardbaarheid van gegevens
 - a. Wanneer het gegeven feitelijk van aard is, dient de lezer idealiter na te gaan of het gegeven waar is.
 - b. Wanneer het gegeven een waardeoordeel is, dient de lezer na te gaan of hij het waardeoordeel kan delen.
- II. Aanvaardbaarheid van de rechtvaardiging
 - a. Laat de rechtvaardiging zien dat de gegevens relevant en voldoende zijn voor het standpunt?
- III. Volledigheid van argumentatie
 - a. Is er andere informatie die de argumenten of het standpunt meer of minder aannemelijk maakt?

Argumentatiesoorten en specifieke evaluatiecriteria

Argumentatie op basis van regelmaat

1. *Argumentatie ter voorspelling*

A leidt (over het algemeen) tot B

A is het geval

Dus: (waarschijnlijk) B

Voorbeeld:

Hij heeft er met de pet naar gegooid. Dus hij zal waarschijnlijk zakken.

Evaluatievragen

- a. Is oorzaak A in het algemeen voldoende om gevolg B waarschijnlijk te achten?
- b. Zijn er in dit concrete geval nog omstandigheden die de kans op B verkleinen?

³ Het codeboek is in aangepaste vorm overgenomen van Verhoeven en Schellens (2013) en Schellens en Verhoeven (1994).

2. *Argumentatie ter verklaring*

B wordt (over het algemeen) veroorzaakt door A

B is het geval

Dus: (waarschijnlijk) A

Voorbeeld

Hij is gezakt. Dus hij zal er waarschijnlijk met de pet naar hebben gegooid.

Evaluatievragen

- a. Is het optreden van A een noodzakelijke voorwaarde voor B?
- b. Zijn er alternatieve verklaringen voor B denkbaar en aannemelijk?
- c. Zijn er tekenen die in een andere richting wijzen?

3. *Argumentatie op basis van correlatie (statistische verbanden)*

A gaat (over het algemeen) gepaard met B

A is het geval

Dus: (waarschijnlijk) B

Voorbeeld

Negentig procent van de studenten die het tentamen niet haalt, is niet bij het hoorcollege aanwezig geweest. Job heeft het tentamen niet gehaald, dus hij is waarschijnlijk niet bij het hoorcollege aanwezig geweest.

Evaluatievragen

- a. Is de samenhang tussen A en B sterk genoeg om B waarschijnlijk te achten op grond van A?
- b. Zijn er tekenen die in een andere richting wijzen?

4. *Argumentatie op basis van tekens (niet statistische verbanden)*

A gaat (over het algemeen) gepaard met B

A is het geval

Dus: (waarschijnlijk) B

Voorbeeld

De nieuwe burens hebben een Limburgs accent. Ze zullen dus wel katholiek zijn.

Evaluatievragen

- a. Is de samenhang tussen A en B sterk genoeg om B waarschijnlijk te achten op grond van A?
- b. Zijn er tekenen die in een andere richting wijzen?

5. *Argumentatie van tijd naar causaliteit*

A is het geval

B is het geval

Dus: A is waarschijnlijk het gevolg (of de oorzaak) van B

Voorbeeld

Hij heeft gister te veel gedronken. En vandaag klaagt hij over hoofdpijn! Die hoofdpijn is dus te wijten aan de drank.

Evaluatievragen

- a. Kan het causale verband door meer dan alleen het gelijktijdig of achtereenvolgend optreden van A en B aannemelijk worden gemaakt?
- b. Zijn er alternatieve verklaringen voor A?

Argumentatie op basis van regels

6. *Argumentatie op basis van waarderingsregels*

Als A eigenschap E (niet) heeft, is waardering W over A (niet) gerechtvaardigd

A heeft eigenschap E (niet)

Dus: waardering W over A (niet) is gerechtvaardigd (=A is (niet) W)

Voorbeeld

A aan de kust van Bretagne heeft één manco: je weet nooit wat voor weer het er zal zijn.

Daar gaan we dus niet naar toe.

Evaluatievragen

- a. Is het gegeven of de impliciet gehanteerde waarderingsregel aanvaardbaar?

- b. Zijn alle relevante eigenschappen en omstandigheden in de argumentatie betrokken?
- c. Zijn andere beoordelingscriteria relevant en van toepassing?

7. *Argumentatie op basis van gedragsregels*

Als B (niet) het geval is, is actie A (niet) op zijn plaats

B is (niet) het geval

Dus: actie A is (niet) op zijn plaats

Voorbeeld

Het is terecht dat hij een bekeuring heeft gekregen. Hij reed meer dan honderd in de bebouwde kom!

Evaluatievragen

- a. Is het gegeven of de impliciet gehanteerde regel aanvaardbaar?
- b. Zijn alle relevante eigenschappen en omstandigheden in de argumentatie betrokken?
- c. Zijn er andere regels relevant?
- d. Zijn de gevolgen van actie A in dit en vergelijkbare gevallen aanvaardbaar?

Pragmatische argumentatie

8. *Argumentatie op basis van een voordeel*

Actie A leidt tot B

B is gewenst

Dus: Actie A is gewenst

Voorbeeld

Verhoging van de maximumsnelheid op snelwegen tot 150 km per uur is gewenst. Dat zou vooral op lange afstanden tot een aanzienlijke beperking van reistijden leiden.

Evaluatievragen

- a. Is B inderdaad gewenst?
- b. Is actie A effectief?
- c. Is actie A uitvoerbaar?

- d. Is actie A toelaatbaar?
- e. Wat zijn de kosten en nadelen van A?
- f. Is A de voordeligste manier om B te bereiken (efficiënt)?

9. *Argumentatie op basis van een nadeel*

Actie A leidt tot B

B is ongewenst

Dus: Actie A is ongewenst

Voorbeeld

Verhoging van de maximumsnelheid op snelwegen tot 150 km per uur is ongewenst. Het leidt tot ernstiger ongelukken, meer luchtvervuiling en meer geluidsoverlast.

Evaluatievragen

- a. Is B inderdaad ongewenst?
- b. Is het nalaten van actie A effectief?
- c. Is het nalaten van actie A mogelijk?
- d. Is het nalaten van actie A toelaatbaar?
- e. Zijn er voordelen van A die opwegen tegen nadeel B?
- f. Is het nalaten van A de voordeligste manier om B te verhinderen?

10. *Argumentatie op basis van middel-doel:*

Actie A1 leidt tot D (& E)

Actie A2 leidt tot D (& F)

D is doel

(E is minder ongewenst dan F)

Dus: A1 verdient de voorkeur boven A2

Voorbeeld

Een van de doelstellingen van het beleid van de minister van Infrastructuur en Waterstaat is een beperking van de luchtvervuiling. Aangezien een schonere auto daaraan kan bijdragen, dient hij naar mijn mening zijn beleid te richten op reductie van de luchtvervuiling door autoverkeer.

Evaluatievragen

Deze evaluatievragen zijn hetzelfde als de vragen bij argumentatie op basis van voor- en nadelen (het verschil tussen argumentatie op basis van voor- en nadelen en middeldoel argumentatie is slechts gelegen in de afzonderlijke karakterisering van één of enkele gevolgen, dit heeft geen consequenties voor de evaluatie van de argumentatie).

11. *Argumentatie op basis van een dilemma:*

Een keuze tussen actie A1 en A2 is noodzakelijk

Actie A1 leidt tot B

Actie A2 leidt tot C

B en C zijn in gelijke mate ongewenst

Dus: A1 en A2 zijn in gelijke mate ongewenst

Voorbeeld

Als we de geplande spoorlijn voor het goederenvervoer door de Betuwe aanleggen, tasten we het kwetsbare rivierlandschap op een onherstelbare manier aan. Als we het niet doen, zal het goederenvervoer over de weg toenemen met alle gevolgen van dien voor het milieu. Beide oplossingen zijn vanuit milieuoogpunt bijzonder onaantrekkelijk.

Evaluatievragen

- a. Zijn de voorspelde gevolgen inderdaad waarschijnlijk en zijn er niet nog andere gevolgen die een keuze uit de alternatieven kunnen rechtvaardigen?
- b. Is de keuze tussen A1 en A2 inderdaad noodzakelijk (sluiten ze elkaar echt uit, zijn er meer en aantrekkelijkere alternatieven dan A1 en A2)?

Ongebonden argumentatie

12. *Argumentatie op basis van autoriteit:*

Autoriteit A zegt P

Dus: P

Voorbeeld

Het was vandaag de op één na warmste winterdag sinds 1849. Dat zegt Henk van Dorp van het KNMI.

Evaluatievragen

- a. Heeft A inderdaad P beweerd?
- b. Is het standpunt P juist weergegeven, niet uit zijn verband gerukt en (eventueel) correct geïnterpreteerd of geparafraseerd?
- c. Is P in overeenstemming met andere uitspraken van dezelfde bron?
- d. Is P in overeenstemming met uitspraken van andere bronnen?
- e. Is A deskundig (of: bevoegd)?
- f. Is A onbevooroordeeld?

13. *Argumentatie op basis van voorbeelden:*

In voorbeeld A1 is B het geval (of: op zijn plaats)

(In voorbeeld A2 etc. is B het geval (of: op zijn plaats))

Dus: in gevallen van A is B het geval (of: op zijn plaats)

Voorbeeld

In Londen heeft de invoering van rekeningrijden geresulteerd in een afname van het autoverkeer met ruim 10 procent. De Zweden hadden daar in Stockholm ook al ervaring mee opgedaan; ook daar daalde het aantal gereden kilometers met ongeveer 10 procent. Het is duidelijk: rekeningrijden is een effectief middel om het autogebruik terug te dringen.

Evaluatievragen

- a. Zijn de voorbeelden typerend voor de klasse waarop de conclusie betrekking heeft?
- b. Zijn er tegenvoorbeelden die de conclusie ondergraven?
- c. Gaat de conclusie niet verder dan de voorbeelden rechtvaardigen?

14. *Argumentatie op basis van analogie:*

In geval A was X het geval (of: op zijn plaats)

(B komt in relevante opzichten overeen met A)

Dus: in geval B is X het geval (of: op zijn plaats)

Voorbeeld

In London heeft de invoering van rekeningrijden geresulteerd in een reductie van het autoverkeer met ruim 10 procent. Dus in de Randstad zal rekeningrijden ook tot een flinke reductie van het autoverkeer leiden.

Evaluatievragen

- a. Zijn de overeenkomsten tussen A en B relevant met het oog op de conclusie?
- b. Vertonen A en B geen verschillen die de conclusie ondergraven?

Bijlage 2: voorlichtingstekst

Bescherm uw kind tegen 12 infectieziekten Rijksvaccinatieprogramma

Voor de invoering van het Rijksvaccinatieprogramma overleden veel kinderen door ernstige infectieziekte. Na invoering van het programma daalde dit heel snel naar bijna 0% [5].

Waarom is vaccineren belangrijk?

Met vaccinaties beschermt u uw kind tegen ernstige infectieziekten [8]. Een kind dat niet gevaccineerd is, loopt het risico op blijvende beperkingen [9] of zelfs het risico om te overlijden [9]. Wanneer genoeg kinderen zijn gevaccineerd, worden ook kinderen beschermd die (nog) niet zijn ingeënt [8]. Als bijna alle kinderen zijn ingeënt, kunnen infectieziekten zelfs helemaal verdwijnen [1].

Sandra, moeder van twee jongens, heeft het belang van vaccineren zelf ondervonden. *“Toen in 2013 de mazelen uitbraken op het kinderdagverblijf, werden veel kinderen die (nog) niet gevaccineerd waren heel erg ziek. Gelukkig is dit mijn beide zoons bespaard gebleven, doordat zij tegen mazelen gevaccineerd waren.”* [2]

Twijfels over vaccineren?

Ouders willen het beste voor hun kind. De kennis over bijwerkingen die door vaccinaties kunnen optreden, veroorzaakt soms twijfel over het wel of niet vaccineren. Doordat bijna alle kinderen zijn gevaccineerd, komen ernstige infectieziekten steeds minder vaak voor [2]. Risico's van vaccinatie komen hierdoor meer op de voorgrond te staan [2]. De kans op ernstige bijwerkingen van een vaccin is echter vele malen kleiner dan de kans om te overlijden aan infectieziekten. Zo ligt de kans om te overlijden aan mazelen rond de 1 op de 1000, terwijl de kans op ernstige bijwerkingen van vaccinaties rond de 1 op de miljoen ligt [3].

Op internet zijn veel onderzoeken te vinden die een mogelijk verband laten zien tussen ernstige bijwerkingen en vaccinaties. Deze onderzoeksresultaten zijn vaak van beperkte waarde en geven een vertekend beeld. Sommige onderzoeken zijn zelfs ontmaskerd als frauduleus, zoals het onderzoek van Andrew Wakefield waarin hij een verband suggereert tussen vaccinatie en autisme [13].

Organisaties die negatief zijn over vaccineren, veroordelen vaak de economische belangen van de farmaceutische industrie bij de vaccins. Dit is niet terecht, omdat deze geen invloed heeft op de inhoud van het Rijksvaccinatieprogramma [6]. Het is de minister van Volksgezondheid die, op advies van de Gezondheidsraad, bepaalt wat er in het Rijksvaccinatieprogramma komt.

Zijn vaccinaties veilig?

Vaccinaties beschermen gezonde kinderen tegen infectieziekten [8]. Pas wanneer uit onafhankelijk onderzoek blijkt dat een vaccin veilig is, wordt een vaccinatie opgenomen in het Rijksvaccinatieprogramma [12]. Hoogleraar Janssen, verbonden aan het Universitair Medisch Centrum in Nijmegen, bevestigt dit: *“pas wanneer duidelijk is dat een vaccin veilig is en nuttig voor de Nederlandse situatie, wordt een vaccin opgenomen in het Rijksvaccinatieprogramma”* [12].

Beschermen tegen meerdere ziekten met 1 prik

Door het geven van een combinatievaccin, een vaccinatie die werkt tegen meerdere ziekten, wordt met zo min mogelijk prikken optimale bescherming bereikt. Als de vaccins los van elkaar gegeven zouden worden, betekent dit dat kinderen meer vaccinaties krijgen waardoor zij vaker kans op bijwerkingen hebben [10].

Het immuunsysteem van een jonge baby kan combinatievaccins gemakkelijk aan. Een baby komt het eerste jaar met talloze virussen, bacteriën en andere stoffen in aanraking, die allemaal nieuw zijn voor zijn/haar immuunsysteem. Dat is geen enkel probleem. Daarmee vergeleken doet een vaccinatie maar een klein beroep op het immuunsysteem. Ook als het om combinatievaccins gaat [14].

Laat u uw kind ook vaccineren?

In Nederland vinden we het belangrijk dat kinderen een gezonde start in het leven krijgen. Omdat vaccineren voor de meeste ouders vanzelfsprekend is, is er in Nederland geen verplichting om te vaccineren. Het is vrijwillig [7]. Wanneer een kind gevaccineerd is, is het beter beschermd tegen ernstige infectieziekten dan kinderen die niet zijn gevaccineerd [4].

Meer weten?

Kijk op www.rijksvaccinatieprogramma.nl of stel uw vraag aan de arts of verpleegkundige op het consultatiebureau.

Legenda

[1]	=	Argumentatie ter voorspelling	[8]	=	Argumentatie op basis van een voordeel
[2]	=	Argumentatie ter verklaring	[9]	=	Argumentatie op basis van een nadeel
[3]	=	Argumentatie op basis van correlatie	[10]	=	Middel-doel-argumentatie
[4]	=	Argumentatie op basis van tekens	[11]	=	Dilemma (niet van toepassing)
[5]	=	Argumentatie van tijd naar causaliteit	[12]	=	Argumentatie op basis van autoriteit
[6]	=	Argumentatie op basis van waarderingsregels	[13]	=	Argumentatie op basis van voorbeelden
[7]	=	Argumentatie op basis van gedragsregels	[14]	=	Argumentatie op basis van analogie

Bijlage 3: resultaten corpusanalyse (aantal keer dat een soort argumentatie gebruikt wordt op de bestudeerde websites)

		Websites						Totaal aantal keer dat een argumentatieschema voorkomt
		RVP	NVKP	Vaccin-vrij	Vaccinatie-raad	RTL-Nieuws	NEMO Kennis-link	
Argumentatiesoort	Voorspelling	5	-	-	-	-	-	5
	Verklaring	4	3	1	-	-	1	9
	Correlatie	-	1	-	-	-	-	1
	Tekens	1	2	-	-	-	1	4
	Van tijd naar causaliteit	-	-	-	3	-	-	3
	Waarderingsregels	3	-	2	-	1	1	7
	Gedragsregels	3	1	7	2	1	2	16
	Voordeel	6	4	-	3	-	-	13
	Nadeel	-	2	-	6	3	2	13
	Middel-doel	3	-	-	-	-	-	3
	Dilemma	-	-	-	-	-	-	-
	Autoriteit	3	-	-	6	-	-	9
	Voorbeelden	3	-	-	4	-	-	7
	Analogie	2	-	-	1	-	-	3

Bijlage 4: gebruik van argumentatiesoorten op de website van het RVP en websites met argumenten tegen het RVP in percentages⁴

	Website RVP	Websites met argumenten tegen het RVP
Voorspelling	15.2 procent	-
Verklaring	12.1 procent	8.3 procent
Correlatie	-	1.7 procent
Tekens	3 procent	5 procent
Van tijd naar causaliteit	-	5 procent
Waarderingsregels	9.1 procent	6.7 procent
Gedragregels	9.1 procent	21.7 procent
Voordeel	18.2 procent	11.7 procent
Nadeel	-	21.7 procent
Middel-doel	9.1 procent	-
Dilemma	-	-
Autoriteit	9.1 procent	10 procent
Voorbeelden	9.1 procent	6.7 procent
Analogie	6.1 procent	1.7 procent

⁴ De percentages tellen niet op tot 100 procent door afrondingsverschillen.

Bijlage 5: evaluatiecriteria die door de participanten gebruikt worden (* betekent dat het criterium niet wordt gebruikt, ✓ betekent dat het criterium wel wordt gebruikt)

Argumentatie- schema	Evaluatie- vraag	Gebruikt door participant
I	A	*
	B	*
II	A	*
III	A	✓
1	A	✓
	B	✓
2	A	*
	B	✓
	C	✓
3	A	*
	B	*
4	A	*
	B	*
5	A	✓
	B	*
	C	*
6	A	✓
	B	✓
	C	*
7	A	✓
	B	✓
	C	*
	D	✓

Argumentatie- schema	Evaluatie- vraag	Gebruikt door participant
8/10	A	✓
	B	✓
	C	✓
	D	*
	E	✓
	F	✓
9/10	A	✓
	B	*
	C	*
	D	*
	E	✓
	F	*
11	A	*
	B	*
12	A	*
	B	*
	C	*
	D	✓
	E	✓
	F	✓
13	A	✓
	B	✓
	C	✓
	A	✓
	B	✓
	B	✓